

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

**İLKOKUL 4.SINIFTA ÖĞRENİM GÖREN YABANCI
UYRUKLU ÖĞRENCİLERİN ÇOCUK HAKLARINA İLİŞKİN
TUTUMLARININ İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Halil YALÇIN

KOCAELİ 2023

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

**İLKOKUL 4.SINIFTA ÖĞRENİM GÖREN YABANCI
UYRUKLU ÖĞRENCİLERİN ÇOCUK HAKLARINA İLİŞKİN
TUTUMLARININ İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Halil YALÇIN

Dr.Öğr. Üyesi Esra ÜNLÜER

KOCAELİ 2023

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

**İLKOKUL 4.SINIFTA ÖĞRENİM GÖREN YABANCI
UYRUKLU ÖĞRENCİLERİN ÇOCUK HAKLARINA İLİŞKİN
TUTUMLARININ İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Halil YALÇIN

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No:11.10.2023/28

KOCAELİ 2023

ÖNSÖZ

Tezimin yazım aşamalarında yardımcı olan, beni teşvik eden, çalışmalarına katkı sunan, beni dinleyen ve her konuda bana sabırla rehberlik eden değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Esra ÜNLÜER' e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Verilerin toplanması sürecinde destek olan okul yöneticilerine, öğretmenlere ve öğrenci topluluklarına teşekkür ederim.

Halil YALÇIN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER	ii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
KISALTMALAR	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ALANYAZIN TARAMASI.....	6
1.1 GÖÇ.....	6
1.1.1 Göç Nedir?	6
1.1.2 İltica, Mülteci ve Sığınmacı.....	7
1.1.3 Suriyeli Sığınmacılar	10
1.2 ÇOCUK HAKLARI.....	14
1.2.1 Çocuk Hakları Nedir?	14
1.2.2 Çocuk Haklarının Tarihsel Gelişimi.....	15
1.2.3 Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi (1924)	17
1.2.4 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi (1959).....	18
1.2.5 Türk Çocuk Hakları Bildirgesi (1963).....	20
1.2.6 Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989).....	21
1.3 ÇOCUK HAKLARI EĞİTİMİ.....	25
1.4 İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	27
1.4.1 Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	27
1.4.2 Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	30

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM.....	33
2.1 ARAŞTIRMA MODELİ	33
2.2 ÇALIŞMA GRUBU	33
2.3 VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	35
2.4 VERİLERİN TOPLANMASI.....	37
2.5 VERİLERİN ANALİZİ.....	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR.....	39
3.1 BİRİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR	39
3.2 İKİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	40
3.3 ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	41
3.4 DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	43
SONUÇ.....	48
KAYNAKÇA	53
EKLER.....	61

ÖZET

Bu araştırmada İlkokul 4.Sınıfta öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin tutumları incelenmiştir. Bu amaçla araştırma modeli olarak nicel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Bu araştırmaya 2022-2023 eğitim öğretim yılında Türkiye’de Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı devlet okullarında öğrenim görmekte olan 191 öğrenci katılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunun seçiminde ise uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Yabancı uyruklu öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin tutumlarını belirlemek üzere Karaman-Kepenekçi tarafından 2006 yılında geliştirilen ve 22 maddeden oluşan “Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği” (ÇHTÖ) ile araştırmacı tarafından hazırlanan katılımcıların kişisel özelliklerini (cinsiyet, anne ve babanın öğrenim durumu) belirlemeye yönelik bazı soruların bulunduğu “Genel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Veriler araştırmacı tarafından gerekli açıklamaların yabancı uyruklu öğrencilerin öğrenim gördüğü Okul idareleri ve sınıf öğretmenlerine anlatılarak yüzyüze toplanmıştır. Araştırma sonucunda; cinsiyet değişkinine göre çocuk hakları tutumlarına ilişkin anlamlı bir fark bulunmamıştır. İlkokul 4.Sınıfta öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin anne eğitim düzeyleri değişkenine bağlı olarak yapılan incelemede anne eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmiştir. Aynı şekilde İlkokul 4.Sınıfta öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin baba eğitim düzeyleri değişkenine bağlı olarak yapılan incelemede baba eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklar tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Göç, Sığınmacı, Mülteci, Hak, Çocuk Hakları

ABSTRACT

In this study, the attitudes of foreign students studying in the 4th grade of primary school towards children's rights were examined. For this purpose, descriptive survey model, one of the quantitative research methods, was used as a research model. 191 students studying at public schools affiliated to the Ministry of National Education in Turkey in the 2022-2023 academic year participated in this research. Convenience sampling method was used in the selection of the study group of the research. In order to determine the attitudes of foreign students towards children's rights, the "Attitude Scale Regarding Children's Rights" (CHTO), which consists of 22 items, developed by Karaman Kepenekci in 2006, and there are some questions to determine the personal characteristics of the participants (gender, educational status of the mother and father) and prepared by the researcher. General Information Form" was used. The data were collected face to face by the researcher by explaining the necessary explanations to the school administrations and classroom teachers where foreign students study. As a result of the research, no significant difference was found regarding the attitudes of children's rights according to the gender variable. In the examination made depending on the mother education level variable of the foreign students studying in the 4th grade of primary school, statistically significant differences were found according to the mother's education level. In the same way, statistically significant differences were determined according to the father's education level in the examination carried out depending on the father education level variable of the foreign students studying in the 4th grade of primary School.

Keywords:Migration, Asylumseeker, Refugee, Right, Childrenright's

KISALTMALAR

BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
GİB	: Göç İdaresi Başkanlığı
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
UNCHR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler.....	11
Şekil 2. Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı.....	12
Şekil 3. Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı	12
Şekil 4. Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyeli Öğrencilerin Yıllara Göre Dağılımı.....	13
Şekil 5. Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyeli Öğrencilerin İllere Göre Dağılımı..	14

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Cinsiyet, Anne ve Baba Eğitim Düzeylerine Ait Veriler	34
Tablo 2. ÇHTÖ Güvenirlik Çalışması Test Tekrar Test Uygulama Sonuçları...	37
Tablo 3. Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Çocuk Hakları Tutum Ölçeği Puanlarına Ait Normallik Testi	38
Tablo 4. Çocuk Hakları Tutum Ölçeğine İlişkin Betimsel İstatistikler	39
Tablo 5. Cinsiyete Göre Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeğine Ait Betimsel İstatistikler	40
Tablo 6. Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre ÇHTÖ Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları	40
Tablo 7. Anne Eğitim Düzeyine Göre Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeğine Ait Betimsel İstatistikler	41
Tablo 8. Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Anne Eğitim Düzeyine Göre ÇHTÖ Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	41
Tablo 9. Annesi Okula Gitmemiş Olanlar ile Annesi İlkokul Mezunu Olan Katılımcıların Ölçek Puanlarına Göre Mann Whitney U Testi Sonucu	42
Tablo 10. Annesi Okula Gitmemiş Olanlar ile Annesi Ortaokul Mezunu Olan Katılımcıların Ölçek Puanlarına Göre Mann Whitney U Testi Sonucu	42
Tablo 11. Baba Eğitim Düzeyine Göre Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeğine Ait Betimsel İstatistikler	43
Tablo 12. Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Baba Eğitim Düzeyine Göre ÇHTÖ Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	44
Tablo 13. Babası Okula Gitmemiş Olanlar ile Babası Ortaokul Mezunu Olan Katılımcıların Ölçek Puanlarına Göre Mann Whitney U Testi Sonucu	44
Tablo 14. Babası Okula Gitmemiş Olanlar ile Babası Lise Mezunu Olan Katılımcıların Ölçek Puanlarına Göre Mann Whitney U Testi Sonucu	45
Tablo 15. Babası İlkokul Mezunu Olanlar ile Babası Ortaokul Mezunu Olan Katılımcıların Ölçek Puanlarına Göre Mann Whitney U Testi Sonucu	45
Tablo 16. Babası İlkokul Mezunu Olanlar ile Babası Lise Mezunu Olan Katılımcıların Ölçek Puanlarına Göre Mann Whitney U Testi Sonucu	46
Tablo 17. Babası Okula Gitmemiş Olanlar ile Babası İlkokul Mezunu Olan Katılımcıların Ölçek Puanlarına Göre Mann Whitney U Testi Sonucu	46
Tablo 18. Babası Ortaokul Mezunu Olanlar ile Babası Lise Mezunu Olan Katılımcıların Ölçek Puanlarına Göre Mann Whitney U Testi Sonucu	46

GİRİŞ

Bu kısımda, araştırmanın problemine, amaçlarına ve önemine odaklanılmış; sayıtlara, sınırlılıklara ve tanım detaylarına yer verilmiştir.

• Problem Durumu

Tarih boyunca göç, insanın varoluşundan bu yana süregelen bir olgudur. İnsanın biyolojik doğası gereği sürekli hareket etme eğilimi vardır. Bazen duygusal nedenlerle, daha iyi yaşam koşullarını arzulayarak; bazen de kıtlık, su sıkıntısı, besin zorlukları veya savaş gibi zorlayıcı durumlar nedeniyle seyahat etmektedir.

Nüfusun hareketi, insanlık tarihine damgasını vurmuştur ve bireylerin ulusal sınırlarını aşmasına neden olmuştur (Aidara, 2021). Küreselleşen bir çağda, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde süregelen bir popülasyon değişimi gözlemlenmektedir. Küresel göç ve kentleşmenin yükselişi hem ülke içi hem de uluslararası hareketlilikte devrim niteliğinde bir değişim yaratmıştır (Matos Moreno, 2021). Dünyanın dört bir yanında yaşanan siyasi, toplumsal ve ekonomik dönüşümler, göç politikalarının oluşturulmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Zira göç hem kaynak ülke hem de varış noktası olan ülkede derinlemesine etkilere sahiptir (Atajanova, 2022).

Bilimsel çalışmalara bakıldığında, göç kavramının farklı biçimlerde ifade edildiği anlaşılmaktadır. Uluslararası Göç Hukuku ve Terimler Sözlüğünde göç, bir bireyin ya da topluluğun uluslararası sınırları aşarak veya bir devlet sınırları içerisinde yerini değiştirmesi şeklinde belirtilmiştir (Çiçekli, 2009). TDK'ya (2023) göre ise ekonomik, sosyal, siyasi nedenlerle birey ya da grupların bir ülkeden diğerine ya da bir yaşam alanından diğerine taşınması, yer değiştirme, hicret olarak yer vermiştir. Türkiye, mültecilere kapılarını açan, onlara güvende oldukları bir sığınak sunmaktadır. Bu yüzden son zamanlarda ülkemize olan göç hareketlerinin arttığı gözlenmektedir. Özellikle sınırdaşımız olan Suriye'deki iç çatışmalar sonucu güvende olmayan pek çok insan ülkemize sığınmıştır. Bunun yanı sıra diğer komşu ülkelerde yaşanan toplumsal, siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklar sebebiyle Türkiye'ye söz konusu olan göç hareketleri sıkça meydana gelmektedir.

Bu savaşın sonuçlarına bakıldığında en çok etkilenenlerin başında çocuklar gelmektedir. Savaşın etkisiyle, çocukluklarının önemli evrelerinde travmatik deneyimler yaşayan bu çocuklar, bu olumsuzlukların etkisini yaşamları boyunca taşıyacaklardır. Hayatlarının başından itibaren temel haklarından mahrum kalan bu çocukların, hakları hakkında bilinçlendirilmesi ve bu hakların savunulması, onlara sığınak sağlayan ülkelerin sorumluluğundadır.

Çocuk hakları, insan haklarının en önemli hakkıdır ve bu hakların korunması, öğretilmesi ve aktarılması ile çocuklar haklarını bu şekilde kullanabilecektir (Yalçın, Bay, ve Ekmekçioğlu, 2008:432). Söz konusu çocuk hakları ile ilgili oluşan tutumların, var olan bilgiler çerçevesinde belirlendiği bir gerçektir.

Günümüzde çocuk hakları ihlallerinin gün geçtikçe artış eğiliminde olduğu görölmektedir. Bu artışın önüne geçmek ve çocuk hakları konusunda toplumsal duyarlılık oluşturabilmek için ebeveynlerin, eğitim kurumlarının, kamu kurumlarının yani ülkemizde yer alan her toplumsal yapının düzeltilmesi ve her bir ferdin bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır (Çocuk Vakfı Yayınları, 2016: 58-75).

Devletler, çocuk haklarına yönelik farkındalığı arttıracak çalışmalar yapmalı; çocuk haklarının ülke içerisinde daha önemli bir konuma getirilmesini amaçlamalı ve bu amaçlar doğrultusunda faaliyetler oluşturmalıdır (Dündar, 2017: 78). Birçok farklı kültüre ev sahipliği yapan ülkelerin, bireylerine sağlam bir vatandaşlık bilinci kazandırması hayati öneme sahiptir. İyi bir vatandaşın tanımı; hak ve sorumluluklarını bilen, toplumsal hayata aktif katılım gösteren, özgürlükleri koruyan, ülkenin kaynaklarına özen gösteren ve çevre bilinci taşıyan bireyler olarak ifade edilebilmektedir (Tatan, 2016). Tüm bu unsurlar, çok kültürlü toplumlar için ülkenin sürekliliği, birliği ve varlığı açısından büyük bir öneme sahiptir. Türkiye'ye farklı nedenlerle gelmiş olan yabancı uyruklu öğrencilerin, çocuk hakları konusunda bilgilenmeleri, gelecekteki entegrasyon süreçlerini de hızlandıracaktır.

- **Araştırmanın Amacı**

Bu çalışmanın temel hedefi, 4. sınıfta eğitim alan yabancı uyruklu öğrencilerin çocuk hakları hakkındaki yaklaşımlarını değerlendirmektir. Belirlenen bu ana hedef doğrultusunda, aşağıdaki araştırma sorularına cevap bulunmaya çalışılmıştır.

- 1) Öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin tutumları nedir?
- 2) Öğrencilerin cinsiyetine göre çocuk haklarına yönelik tutumları farklılaşmakta mıdır?
- 3) Annelerin eğitim düzeyine göre öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları farklılaşmakta mıdır?
- 4) Babaların eğitim düzeyine göre öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları farklılaşmakta mıdır?

- **Araştırmanın Önemi**

21.yüzyılda hızla değişen ve gelişen dünyada insanında değişmesi kaçınılmaz bir gerçektir. Yaşadığımız yüzyılda insan, kendini yenilemek ve 21.yüzyıl becerilerine ayak uydurmak zorundadır. Toplumu oluşturan bireylerin sağlıklı olması, toplumların sağlıklı bir yapıya bürünmesine olanak tanır. Her yönüyle sağlıklı olan insan, toplumunda bir bütün olarak sağlıklı olmasına hizmet eder (Keskin ve Keskin, 2013).

İçinde bulunduğumuz yüzyılda, dünya konjonktürüne adapte olabilen yaşanabilir bir toplumu oluşturacak bireylerin yetiştirilmesi gerekliliği gittikçe önem kazanmaktadır. 21.yüzyılda ülkelerin dünyadaki değeri ekonomik, sosyal ve siyasi gücünün yanında, insana ve insan haklarına vermiş olduğu önemle de ölçülmektedir. Toplumların geleceğinin şekillenmesinde önemli bir paya sahip olan çocukların haklarını bilmeleri, yetişkinlik döneminde de toplum açısından olumlu sonuçlar doğuracaktır. Nasıl ki yetişkin bir bireyde haklarını bilmek kişinin kendisine olan saygısını ve güvenini arttırmakta ise bu durum çocuklar içinde geçerlidir. Çocukların toplumda kendi haklarına ilişkin farkındalıklarının olması, bu hakları etkin bir şekilde kullanabilmeleri ve bu haklardan en üst seviyede faydalanabilmeleri, onların

etik ve ahlaki gelişimlerine de olumlu etki de bulunmaktadır (Karaman-Kepenekçi, 2000: 17-21).

Çocuklara hakları ve sorumluluklarını öğretecek yeni bir program geliştirilmesinde, mevcut programın geliştirilmesinde ve çocuk hakları konusunda içerik zenginleştirmede hedef kitlenin neyi, ne kadar bildiği önemli hale gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında çocuk haklarının ne kadar bilindiği önemli bir soru olarak karşımızda durmaktadır. “İlkokul 4.Sınıfta Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Çocuk Haklarına İlişkin Tutumlarının İncelenmesi” adlı çalışmamda yabancı uyruklu öğrencilerin çocuk hakları konusunda tutumları ölçülecektir.

- **Sayıtlılar**

Araştırmaya katılan İlkokul 4.sınıfta öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin ölçek sorularına içtenlikle cevap verdiği varsayılmıştır.

- **Sınırlılıklar**

Bu çalışma Kocaeli ili Darıca, Gebze, Gölcük ve İzmit ilçelerinin bazı devlet okullarının 4.sınıfında öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencileri ile sınırlıdır.

- **Tanımlar**

Çalışmada ifade edilen bazı terimsel sözcükler aşağıda açıklanmıştır.

Göç: Bir ülkenin sınırını aşarak ya da bir ülke içerisinde mekân değiştirerek gerçekleşmektedir. Zamanı, biçimi ve sebebi ne olursa olsun, bu bireylerin mekân değiştirmesiyle ilgili nüfus hareketlerini ifade etmektedir (Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 2009: 22).

Göçmen: Uluslararası alanda yaygın bir şekilde kabul edilen net bir göçmen tanımı mevcut değildir. Göçmen ifadesinin, bireyin kendi konforu için ve dışsal bir baskı olmadan kendi özgür iradesiyle taşınma kararı aldığı durumları içerdiği

düşünülmektedir. Bu nedenle bu ifade, hem ekonomik ve toplumsal koşullarını geliştirmek amacıyla hem de kendisi ya da ailesinin geleceğe yönelik beklentilerini yükseltmek için farklı bir ülke ya da bölgeye taşınan bireyleri ve aile bireylerini içermektedir (Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 2009: 24).

Sığınmacı: Belirli ulusal veya uluslararası dokümanlar kapsamında bir ülkede mülteci olarak kabul edilme talebinde bulunan ve mülteci olma durumlarına ilişkin yaptıkları başvurunun kararını bekleyen bireyler şeklinde tanımlanmaktadır (Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 2009: 25).

Mülteci: BMMYK tüzüğündeki standartlara uyan ve 1951 tarihli “Mültecilerin Hukuki Statüsü Sözleşmesi” ya da 1967 tarihli “Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol’e taraf bir ülkede olup olmadığı, ya da bu hukuki metinlere göre ev sahibi devlet tarafından mülteci olarak kabul edilip edilmediği önemli olmaksızın, Yüksek Komiserlik aracılığıyla Birleşmiş Milletler korumasından faydalanma hakkı elde eden birey şeklinde tanımlanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ALANYAZIN TARAMASI

Bu bölümde göç ve göçle ilgili kavramlar ile çocuk haklarına ilişkin kuramsal görüşlere ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

1.1. GÖÇ

1.1.1. Göç Nedir?

Göç, insanlık tarihinden bu yana devam eden, bireylerin ya da toplulukların mevcut yaşamlarının bir kısmını ya da tamamını farklı bir yerde sürdürme amacıyla gerçekleştirdikleri coğrafi değişiklik eylemidir. İnsan hayatının hemen hemen her yönünü derinden etkileyebilen bu fenomen, tarih boyunca farklı boyutlarıyla değerlendirilmesi gereken bir konu haline gelmiştir. Göç, sadece incelenmeye değer bir konu olmakla kalmamakta, aynı zamanda etkileri doğru bir şekilde tahmin edilmediğinde çözülmesi zor birçok problemi beraberinde getirebilme kapasitesine sahip olmaktadır (Borjas, 1994: 1714).

Tarihsel süreç içerisinde farklı sebep, amaç ve şekillerde göç hareketleri yaşanmıştır. Yerleşik hayata geçiş, sanayileşme ve küreselleşmeye bağlı olarak gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasındaki yaşam kalitesi farkının açılması göçün hızlanmasına sebep olmuştur. Çeşitli sebeplere dayalı olarak dünya genelinde artan bu göç hareketleri, içinde bulunduğumuz çağı “Göçler Çağı” olarak nitelenmesine yol açmıştır (Castles ve Miller, 2008).

Göçe sebep olan etkenler tarihsel süreç içerisinde farklılaştığı için ekonomi, demografi, sosyoloji ve siyaset bilimi gibi bilimsel alanlar göç tanımını farklı farklı ifade etmektedir. İktisat, göçün ekonomik nedenlerini göç alan ve göç edilen coğrafyaların ekonomileri üzerindeki etkisini ele alırken, demografi göçün etkisini ele alır. Nüfus üzerindeki yerleşim, oradaki nüfus artışından doğabilecek sonuçlardır. Göç veya nüfus yerleri, göç yerlerine indirgeme ve göçü bir nüfusun hareketi olarak

tanımlar. Sosyoloji ise göçü, sosyoekonomik ve kültürel etkilerini dikkate alarak insanların bir sosyal sistemden diğerine geçişi olarak tanımlar.

Dünya nüfusunun artması, ekonomik sıkıntılar ve doğal kaynakların azalması gibi sorunlar göç hareketlerini oldukça hızlandırmıştır. Birleşmiş Milletler Uluslararası Göç Örgütü (IOM) 2022 yılı Dünya Göç Raporuna göre 135 milyonu kadın ve 146 milyonu erkek olmak üzere 281 milyon göçmen bulunmaktadır. Bu sebeple göç kavramı artık ciddi bir şekilde önemli hale gelmiştir. Göç alan ve göç veren coğrafi bölgeler bu durumdan oldukça etkilenmektedir.

2011 yılında Suriye’de yaşanan politik iç karışıklık ve buna bağlı olarak yaşanan savaş sebebiyle Dünya’da yaşanan en büyük insani krizlerden biri gerçekleşmiştir. Milyonlarca insan başta Türkiye, Ürdün ve Lübnan olmak üzere başka coğrafi bölgelere göç etmek zorunda kalmıştır. İzlenen açık kapı politikası ile Suriye’den büyük bir göç dalgasıyla karşı karşıya kalan Türkiye, son yıllarda en fazla göçmene ev sahipliği yapan ülkelerin başında gelmektedir.

1.1.2. İltica, Mülteci ve Sığınmacı

Mezhebi, etnik aidiyeti, bir gruba üyeliği veya siyasi bakış açısı nedeniyle göç etmek zorunda kalan kişilerin başka bir ülkeye sığınmalarına iltica adı verilmektedir. Bir kişinin kendi ülkesinden başka bir ülkeye, yasal veya yasa dışı yollarla sığınma amacıyla gitmesine iltica denmektedir. İnsanlık tarihinde bu durum her zaman karşımıza çıkmış olsa da, ilticanın temel bir insan hakkı olarak kabul edilmesi, 1948’de kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile resmiyet kazanmıştır (İnsan Hakları Gündemi Derneği [İHGD], 2013: 32). İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin 14. maddesinin 1. fıkrası, bireylerin zulüm altında başka ülkelerde sığınma hakkına sahip olduklarını belirtmektedir; ancak bu beyanname, iltica hakkına ilişkin detaylı bir çerçeve sunmamaktadır. Bu nedenle, bu hakkın uygulanmasını ve korunmasını sağlamak için ayrı ve özel sözleşmelere gereksinim duyulmuştur.

II. Dünya Savaşı döneminde ve sonrasındaki büyük göç hareketleri, Avrupa’da mülteci ve sığınmacı meselesini uluslararası topluluğun ana gündem maddelerinden

biri haline getirmiştir. Bu zorunlulukla, 1951'de İsviçre'nin Cenevre şehrinde toplanan 26 ülkenin temsilcisi, "Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşme'yi (1951 Sözleşmesi) kabul etmiştir. Bu sözleşme, "mülteci" tanımını tarihsel olarak ilk defa yapmış ve mültecilere sağlanması gereken hakları ve standartları belirlemiştir (İHGD, 2013: 32). Türkiye'de sığınma başvurularındaki artışa yanıt olarak, 1994'te "Türkiye'ye İltica Eden Veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar İle Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelik, sığınma başvurularına nasıl yanıt verileceğini düzenleyen ilk belge olmuştur. 2006'da bu yönetmeliğe bazı değişiklikler eklenmiştir; ancak bu yönetmelik, 2013'te Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun (YUKK) kabul edilmesine kadar ana düzenleyici belge olarak kalmıştır. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun TBMM'de 4 Nisan 2013'te kabul edilmesiyle, Türkiye Cumhuriyeti, sığınma konusunda kendi yasal çerçevesine sahip olmuştur (İHGD, 2013: 12).

Birleşmiş Milletler, "Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair" adlı belgeyi 28 Temmuz 1951'de onaylamış ve bu belge 1954 yılında Nisan'da yürürlüğe girmiştir. Belge, mültecilere dair bazı önemli düzenlemeleri barındırmaktadır. Bu belge, 22 Nisan 1954'te etkin hale gelmiş ve mültecileri; 1 Ocak 1951 tarihinden önceki olaylardan dolayı, etnik kökeni, inancı, belirli bir toplumsal gruba mensubiyeti ya da siyasi görüşleri sebebiyle baskı riski altında olan ve bu yüzden kendi ülkesinin dışında olan ya da bu sebepten dolayı ülkesinin korumasından faydalanmak istemeyen kişiler olarak tanımlamıştır. Sözleşme, mülteciyi etnik aidiyeti, dini, mezhebi, belirli bir toplumsal yapıya bağlılığı veya siyasal düşüncesi sebebiyle zulüm görmesi gibi faktörlerden dolayı ülkesi dışında var olan bir kişi olarak adlandırmaktadır (Newland, 1981: 7).

29 Ağustos 1961 tarihinde 359 numaralı kanunla Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne imza atmıştır. Ancak Türkiye, Sözleşme'nin (b) bendindeki "1 Ocak 1951'den önceki olaylar" ifadesini "1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da gerçekleşen olaylar" şeklinde kabul etmiştir. Bu durum, Türkiye'nin 1 Ocak 1951'den önce Avrupa dışında yaşanan olaylardan dolayı sığınmacılara yükümlülük taşımadığını

belirtir (Akdoğan, 2019:29). 28 Temmuz 1951'de kabul edilen Mültecilerin Hukuki Statüsü Sözleşmesi'nde mülteci tanımı, özellikle 1951 yılı öncesindeki olayları kapsar. Bu, II. Dünya Savaşı sonrası kendi ülkelerinden ayrılan Avrupalıların geri dönüşlerinin teşvik edilmesini hedefler (Bozbeyoğlu, 2015:65).

Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair 1951 tarihli Sözleşme; 1 Ocak 1951 tarihinden önceki olayları ifade ettiğinden 11 maddelik Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Tarihli belge, dünyaya da gelişen ve değişen şartlara uyum sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Bu protokol BM Genel Kurulu'nun 2198 (XXI) kararı ile onaylanmıştır (Akdoğan, 2019:40).

Türkiye 1951 Sözleşmesi'ne Ek 1967 Protokolü'nü 6/10266 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 1968 yılında onaylamıştır. Türkiye, 1951 Sözleşmesi'nde olduğu gibi 1967 Protokolü'nü de coğrafi kısıtlamalarla kabul etmiştir. Avrupa'daki olaylar nedeniyle yalnızca sığınmacılara sığınma hakkı vereceğini söylemiştir (Akdoğan, 2019:60).

30 Kasım 1994'te 22127 numaralı Resmi Gazete'de ilan edilen ve yürürlüğe giren "Türkiye'ye Sığınma Talebinde Bulunan ya da Başka Bir Ülkede Sığınma Amacıyla Türkiye Üzerinden Geçmeyi Düşünen Tekil Yabancılar ve Toplu Olarak Sınırlarımıza Sığınma Talebinde Bulunan Yabancılar İçin Uygulanacak İşlem ve Kurallar Hakkında Yönetmelik" hükümleri uyarınca mülteci; Avrupa'da yaşanan hadiseler nedeniyle ırkı, dini, ulusal kimliği, belirgin bir sosyal grubun üyesi olması ya da politik görüşleri nedeniyle zulme maruz kalacağını haklı bir şekilde düşünen, kendi ülkesi dışında olan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da bu korku sebebiyle yararlanmak istemeyen ya da vatansızsa ve daha önce yaşadığı ülkeye dönemeyen ya da bu korku nedeniyle dönmekten kaçınan yabancıyı ifade eder. Sığınmacı tanımı da benzer şekilde; ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba dahil olması veya politik inançları sebebiyle zulme uğrayacağını haklı bir şekilde düşünen, kendi ülkesi dışında olan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da bu korku sebebiyle yararlanmak istemeyen, eğer vatansızsa ve önceden yaşadığı ülkeye geri dönmeyen ya da bu korku nedeniyle dönmekten sakınan yabancı olarak belirtilmiştir (Bozbeyoğlu, 2015: 65).

Açıkça görülüyor ki; Avrupa'dan gelen yabancılar mülteci olarak adlandırılırken, Avrupa dışından gelen yabancılar için sığınmacı terimi kullanılmaktadır. Hukuksal olarak mültecinin durumu tanınırken, sığınmacı ise mülteci statüsünün değerlendirildiği ve bu inceleme süresince ona geçici bir koruma tanınan bireydir (Bozbeyoğlu, 2015: 71).

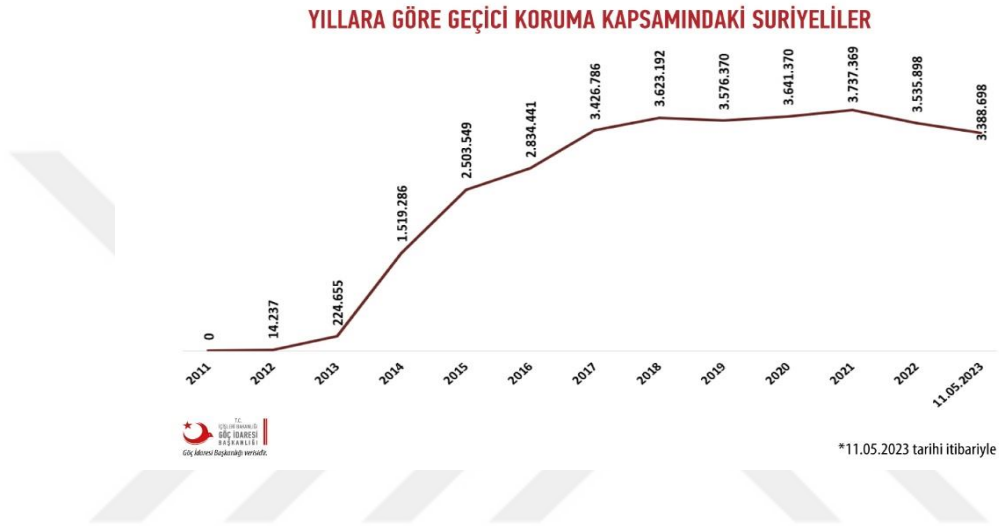
1.1.3. Suriyeli Sığınmacılar

Suriye'de mevcut rejime karşı 15 Mart 2011 tarihinde başlayan protestolar kısa sürede ciddi bir çatışmaya dönüşmüş ve ülkede bir iç savaş ortamı gelişmiştir. Çatışmaların sonucunda binlerce Suriyeli hayatını kaybetmiş, milyonlarca Suriyeli ise mecburi olarak yaşadıkları ülkeyi terk etmek zorunda kalmış ve farklı ülkelere sığınmacı olarak yerleşmiştir (Paksoy ve Şentöregil, 2018).

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNCHR) Suriye’de yaşanan olaylar sonucunda gerçekleşen insan akınlarını “yakın tarihte görülen en büyük göç dalgası” olarak tanımlamıştır. İkinci Dünya Savaşı’nı izleyen en büyük krizde, 22 milyon nüfuslu Suriye’de vatandaşların çoğu evlerinden çıkarılmıştır. 5,5 milyondan fazla Suriye vatandaşı ise ülkesini terk etmiştir (Erdoğan, 2017). Suriye vatandaşlarının en çok göç ettiği ülke başta Türkiye olmak üzere Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır gibi ülkeler yer almaktadır (UNHCR’nin hazırladığı rapor, daha yoksul ülkelerin zorla yerlerinden edilmiş kişilerin çoğuna ev sahipliği yaptığını gösteriyor – UNHCR Türkiye).

Ekim 2011’de alınan bir kararla, Türkiye, Suriyelilere "geçici koruma" statüsü tanıyarak, bu kişilere açık kapı yaklaşımını, geri gönderilmeme prensibini ve temel ihtiyaçlarını karşılamayı uluslararası hukukta taahhüt etmiştir; ancak Türkiye'nin mevcut yasal ve idari yapısı, Suriyelilere "mülteci" sıfatının verilmesini engellemiştir. "Mülteci" terimi yerine, "sığınmacı" veya daha yaygın olarak "misafir" ifadesi kullanılmıştır. Türkiye’de yaşayan Suriyelilere uluslararası hukukta ne ad verileceği konusu, 30 Mart 2012 tarihinde BM Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin de önerisi üzerine çıkarılan bir genelge ile açıklığa kavuşmuş ve bu kişiler "geçici koruma altındaki yabancılar" olarak adlandırılmıştır (Erdoğan, 2017).

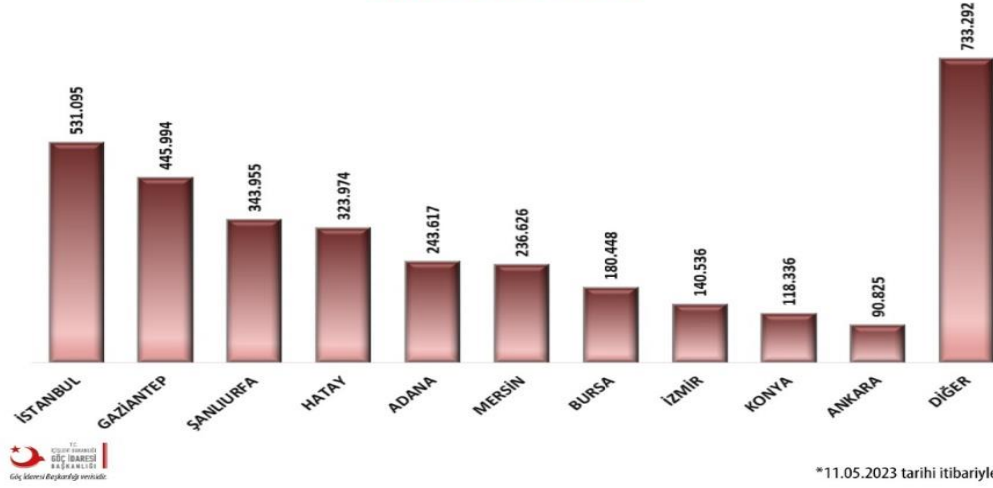
Türkiye'ye ilk kitlesel göç 29 Nisan 2011'de Hatay iline bağlı Yayladağı ilçesinde bulunan Cilvegözü sınır kapısından 252 kişilik bir grupla olmuştur (Akdoğan, 2019:84). Göç İdaresi Başkanlığı'nın son resmi rakamlarına göre Türkiye genelinde 11.05.2023 tarihi itibarıyla geçici koruma altına alınan 3.388.698 kişi yaşamaktadır. 2011 yılından Mayıs 2023 tarihine kadar artan Suriyelilerin sayısı Şekil 1'de gösterilmektedir (Şekil 1).

Şekil 1. Yıllara göre geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler (GİB 2023)

11.05.2023 tarihinde Göç İdaresi Başkanlığı tarafından paylaşılan istatistiklere göre, Türkiye'deki iller arasında geçici koruma altında en fazla Suriyeliye sahip olan il 531.095 kişiyle İstanbul'dur. İstanbul'daki toplam nüfusun %3'ten biraz daha fazlasını Suriyeliler meydana getirmektedir. İstanbul'dan sonra en çok Suriyeli barındıran iller sırayla; Gaziantep, Şanlıurfa, Hatay, Adana, Mersin, Bursa, İzmir, Konya ve Ankara olarak sıralanmaktadır (<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>). Türkiye'de en yoğun Suriyeli nüfusuna sahip ilk 10 il, Şekil 2'de belirtilmiştir.

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURİYELİLERİN İLK 10 İLE GÖRE DAĞILIMI

Şekil 2. Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı (GİB 2023)

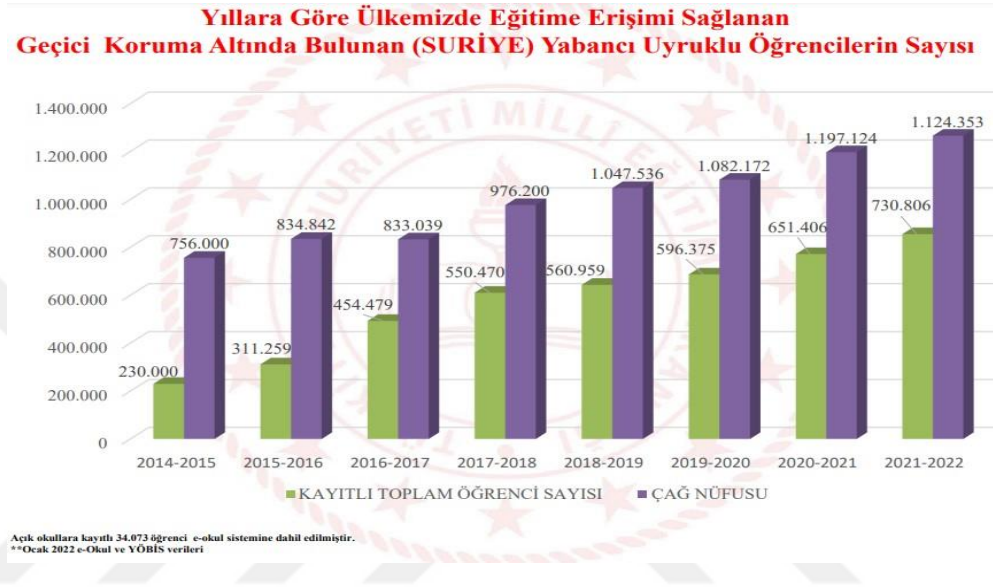
Göç İdaresi Başkanlığının 11.05.2023 tarihi itibarıyla yayınlamış olduğu geçici koruma altındaki Suriyelilerin yaş ve cinsiyete göre dağılım grafiği incelendiğinde Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacıların 1.628.077 kişisi 0 ila 18 yaş aralığındadır. Okul çağında bulunan bu bireylerin okula devam etmesi çok önemlidir (<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>) (Şekil 3).

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURİYELERİN YAŞ VE CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMI

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.793.405	1.595.293	3.388.698
0-4	237.545	222.286	459.831
5-9	274.820	259.306	534.126
10-14	194.812	183.602	378.414
15-18	134.788	120.918	255.706
19-24	213.686	175.996	389.682
25-29	192.763	152.775	345.538
30-34	143.302	112.119	255.421
35-39	121.099	96.087	217.186
40-44	85.855	73.321	159.176
45-49	58.542	56.842	115.384
50-54	44.152	43.811	87.963
55-59	35.191	35.578	70.769
60-64	22.986	23.884	46.870
65-69	15.549	16.935	32.484
70-74	9.242	10.122	19.364
75-79	4.715	5.666	10.381
80-84	2.373	3.184	5.557
85-89	1.184	1.693	2.877
90 ve üstü	801	1.168	1.969

Şekil 3. Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin yaş ve cinsiyete göre dağılımı (GİB 2023)

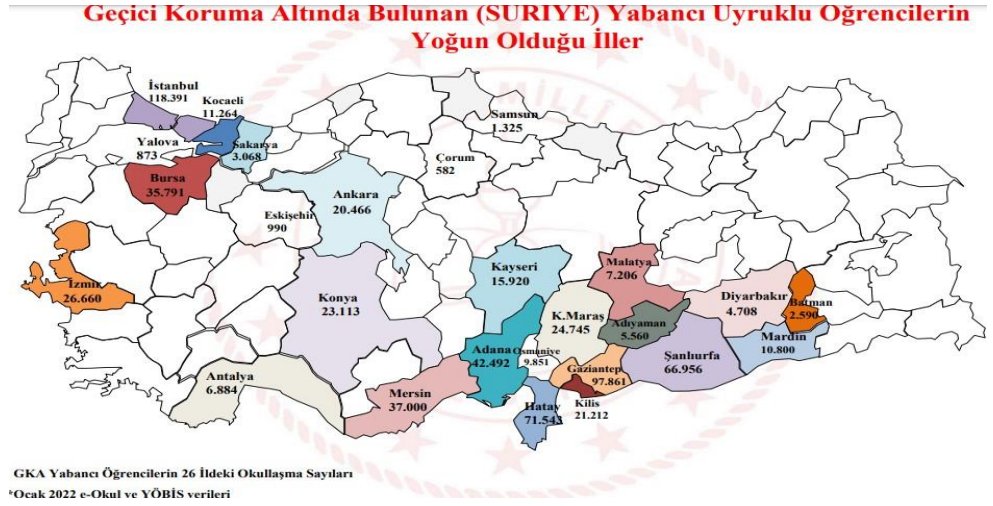
Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü'nün 2022 yılı ocak ayı verilerinde ülkemizde eğitim gören geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin sayısı Şekil 4'te gösterilmektedir.

Şekil 4. Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli öğrencilerin yıllara göre dağılımı (MEB 2022)

Şekle bakıldığında Suriyeli öğrenci sayısının 2014 yılından itibaren sürekli arttığı görülmektedir. Suriyeli sığınmacı öğrencilerin Türk eğitim sistemine entegrasyonunun sağlanması zorunluluk oluşturmaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Göç ve Acil Durumlarda Eğitim Daire Başkanlığının 2022 yılı ocak ayı verilerinde ülkemizde eğitim gören geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin illere göre dağılımı Şekil 5'te yer almaktadır.

Şekil 5. Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli Öğrencilerin illere göre dağılımı (MEB 2022)

1.2. ÇOCUK HAKLARI

1.2.1. Çocuk Hakları Nedir?

20 Kasım 1989'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından onaylanan Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 1. maddesinde belirtildiği üzere, çocuk; belirli kanunlar altında daha erken bir yaşta reşit olma durumu dışında, 18 yaşını doldurmamış her birey olarak tanımlanmaktadır.

Ülkeler kendi huzur, mutluluk ve refah seviyeleri gereği imkânlarının büyük kısmını geleceklerinin teminatı olan çocuklara ayırmalıdır. Çocukların sağlıklı yaşamlarına, bilgi ve becerilerini geliştirmeye dönük yapacakları yatırımlar ülkelerin kendi geleceklerini garanti altına alacaktır. Devletler, çocukların fiziksel ve zihinsel olgunluğa erişmemiş olmaları sebebiyle doğumdan sonra ve hatta doğumdan önce uygun mevzuat güvenceleri de dâhil olmak üzere çocukların özel olarak korunmalarının gerekli olduğunu akılda tutarak, çocukların haklarını korumak için uluslararası geçerliliği olan sözleşmeler oluşturmuşlardır.

Çocuk hakları, ülkemizde ve diğer tüm ülkelerdeki çocukların doğuştan getirdiği; gelişim, katılım, yaşam ve korunma gibi hakların tamamını ifade eden bir kavramdır (Çarıkçı, 2019: 23). Çocuk hakları, hem çocuğun barınma ve güvenlik

ihtiyaçlarının karşılanmasından hem de birey olmasından kaynaklanır. Zihnen, bedenlen ve duyuşsal açıdan gelişmeleri için yasalar tarafından koruma altına alınmıştır (Karaman-Kepenekçi, 2003).

ocuk hakları, çocukları dış çevreden zarar görmesini engellemeyi; her açıdan sağlıklı bir şekilde büyümeleri için gerekli koşulları sağlamayı; temel ihtiyaçlarının giderilmesi şeklinde kavramsallaştırılabilir (Nelken, 1993, s. 316“dan Akt. Erbay, 2013, s. 16). Çocuğun bir insan olarak temel hak ve özgürlükler, sosyal ve ekonomik haklardan faydalandırılması, haklarının iyileştirilmesine ve uygulanabilir olmasına ışık tutacaktır. ocuk hakları, bireysel hak ve özgürlüklerin temel taşıdır. Bu haklara sahip çıkılması ile yetişmiş bireylere ait tüm hak ve zgrlklerde değerlendirilebilecektir. Çocukların, hayatlarını sağlıklı ve huzurlu bir şekilde idame edebilmesi için bu vazgeçilmez haklara sahip olmaları; uzun süren mücadeleler sonucunda oluşmuştur. ocuk haklarının ortaya çıkışını etkileyen faktörler; insanın var olmasıyla birlikte hak teriminin kullanılışı, çocukluk geçmişi ile insanlık geçmişinin ele alınışının birlikte olması ve buna bağlı olarak toplumda oluşan tüm gelişim ve değişimlerdir.

1.2.2. ocuk Haklarının Tarihsel Gelişimi

ocuk haklarının tarihçesi, yüzyıllardır var olan dünyamızda çocuğun hak ettiği değeri yaşamı boyunca gösterdiği mücadele ile elde etmesi olarak ifade edilebilir. Fakat bu mücadele insanlığın var oluşundan beri devam etmiş ve bu hakları kazanmak zorlu bir süreç sonucunda gerçekleşmiştir.

Geçmişte insanlar çocukların birey olduğunu düşünmüyor ve ebeveynlerine bir yük olarak görüyordu. (arıkcı, 2019: 29) Geçmiş topluluklarda özellikle babalarda, çocuklar üzerinde tüm haklara sahip olduğu düşüncesi hakimdi (elik, 2005). ncesinde de belirtildiği gibi tarihte ocuk, aile ve toplum içinde hak ettiği bir yerde değildi. İlerleyen tarihlerde değişen dünya düzeni ve ortaya çıkan yeni gelişmelerle çocukların toplum için çok önemli olduğu, yetiştirilmesi ve güvenliklerinin sağlanması için tüm toplumun çabalaması gerektiği tezi yaygın bir düşünce olarak karşımıza çıkmıştır. Öncelikle Avrupa’da Fransız İhtilali ile ortaya

ıkan hümanizm akımının etkisiyle, çocukların da yetişkinlerden farklı olarak kendilerine has haklarının olması gerektiği düşüncesi ortaya çıkmaya başlamıştır (Dirican, 2018).

İspanyol filozof Juan Luis Vives 15. Yüzyılın bitimine doğru, çocukların güvenliğinin sağlanması gerekliliğini; 18. yüzyılın bitiminde de İsviçreli düşünür Johann Heinrich Pestalozzi yoksul çocukların durumunu ve eğitim almamalarından kaynaklanan problemleri ifade etmişlerse de bu ifadeler hukuk kavramlarından çok eğitimsel kavramlar üzerinden değerlendirilmiştir. Özellikle ebeveyni olmayan ve gelir seviyesi düşük ailelerin çocuklarına sahip çıkılması konusunda oldukça emek sarf eden İsviçreli düşünür Pestalozzi'nin etkisiyle Avrupa  lkeleri bu durumu düzeltmek için çalışmalar yapmaya başlamışlardır (Akyüz, 2018).

Çocukların da haklarının olduğu, bu hakların evrensel hukuk ile teminat altına alınma fikri ilk kez 20.yüzyılın başlarında oluşmaya başlamıştır. ocuk haklarının koruma altına alınmasını sağlayan uluslararası bir kuruluşun ortaya çıkması fikrini dünyada ilk defa Jules de Jeune 1894'te ifade etmiştir (Müftü, 2011; Akyüz, 2001). Bu amaçla Paris'te bir araya gelinmiş, ilk resmi toplantı 1912'de İsviçre'de gerçekleşmiştir. Bu toplantılar Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması ile kesilmiş 1921'de Brüksel'de bir toplantı düzenlenerek ‘‘Uluslararası ocukları Koruma Birliği’’ oluşturulmuştur (Akyüz, 2018).

Tarih boyunca yaşanan olaylar, gerilimler ve 1900'lerin başında ortaya çıkan küresel savaşlar nedeniyle; ocuk haklarının geliştirilmesi fikri daha mühim bir konu haline gelmiş ve dünya çapında yeni düzenlemeler ortaya konmaya başlanmıştır. Bu uluslararası çalışmalar ve metinler ile büyüyen, güçlenen ocuk hakları dünyada belirli bir seviyeye gelmiştir.

Yeni ocuk Hakları Deklarasyonu Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu tarafından 1959 yılında oluşturulmuştur. Birleşmiş Milletler (BM)'in katkılarıyla ocuk hakları ilerletilmiş; 22 Kasım ocukların Korunması Günü ve 1979 tarihi Uluslararası ocuk yılı olarak kabul edilmiştir (Mukami, 2013). Birleşmiş Milletler tarafından 1989 yılında onaylanan ocuk Hakları Sözleşmesi, ocuk haklarına vurgu

yapılan önemli sözleşmelerden biridir. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin en önemli özelliği çocuğu bir birey olarak görüp, sahip oldukları haklara saygı göstermesidir. Aynı zamanda çocukların hakları kadar ihtiyaçları da dikkate alınarak sözleşme hazırlanmıştır.

Kronolojik sırasına göre çocuk hakları tarihinde etkili olan dört sözleşme şunlardır (Akyüz, 2018, Merey, 2016; Erbay, 2013; Doğan, 2000):

- Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi (1924)
- Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Hakları Bildirgesi (1959)
- Türk Çocuk Hakları Bildirisi (1963)
- Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989)

1.2.3. Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi (1924)

Çocukları, şiddet ve istismardan korumak; Birinci Dünya Savaşı sonrasında tüm ülkelerin ortak hedefi olarak ifade edilmeye başlanmıştır. Çocukların Birinci Dünya Savaşı'nda propaganda malzemesi olarak insanları ikna etmek için kullanılması savaştan en çok çocukların etkilenmesine yol açmıştır. Bu savaş sonunda Çocuk Koruma Fonu (Save the Children Fund) 1919 yılında İngiltere'de kurulmuştur. Burada çalışan Eglantyre Jebbtüm dünyaya “*Çocukları Kurtarın*” duyurusu yapmış ve bu konuda bir metin (Charter of the Right of the Child) düzenlemiştir. Hazırladığı yedi maddelik taslakta, hiçbir ayırım gözetilmeksizin her bir çocuğun sömürüden korunmasını, çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimlerinin bir bütün olarak ele alınmasını ve bu süreçte çocuklara karşı alınması gereken tüm tedbirleri ortaya koymuştur (Tüysüzer, 2018:40).

Milletlerarası Çocuk Yardım Birliği, 1923'te Çocuk Hakları Beyannamesi'ni yayımlayarak çocukların en azından temel haklarına dikkat çekmeyi hedeflemiştir. Bu beyanname, 26 Eylül 1924'te Milletler Cemiyeti Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir (Tiryakioğlu, 1991; Aktürk, 2006). Çocuğun ihtiyaçları, güvenliği ve gelişimini kapsayan bu beş maddeyle oluşturulan beyanname, 1931'de resmîyet kazanmıştır (Yolcuoğlu, 2009; Müftü, 2001; Akyüz, 2013).

Beyannamedeki ifadeler aşağıda yer almaktadır:

- ✓ Madde 1. Çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimlerine imkân sağlayan doğal fırsatlar sunulmalıdır.
- ✓ Madde 2. Aç kalan çocukların gıda takviyesinin temini, hasta çocukların gerekli tedavi işlemlerinin yapılması, eğitim ortamından mahrum kalmış çocukların eğitilmesi ve terk edilmiş çocukların korunması sağlanmalıdır.
- ✓ Madde 3. Doğal afet, savaş, ekonomik bunalım gibi felaket anlarında öncelikle çocuğa yardım yapılmalıdır.
- ✓ Madde 4. Çocuğun, yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli olan maddi gücü sağlayabilecek imkâna eriştirilmesi önem arz etmektedir.

Çocukların çok önemli olduklarına, onlara gösterilen değere ve çocukların güvenliklerinin sağlanmasının gerekliliğine ait maddelerin olduğu bu ilk metin, Milletler Cemiyeti'nin İkinci Dünya Savaşı'yla beraber dağılmış olması sebebiyle uygulamaya konulamamıştır (Müftü, 2001).

1.2.4. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi (1959)

Birleşmiş Milletlerin kuruluşunun ardından, çocukların korunmasına yönelik meselelerin ele alınması için "Sosyal Sorunlar Meclisi" oluşturulmuştur. Bu durum da Milletler Cemiyeti'nin görevlerini yeni oluşuma devretmesiyle gerçekleşmiştir. 1950 yılında gerçekleştirilen bir toplantıda, Cenevre Çocuk Hakları Bildirisinin, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'ne uyumlu bir şekilde revize edilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Birçok üye ülke, bu bildirinin hukuki bir zorunluluk getirmediğini ve genel prensiplerle sınırlı olduğunu belirtmiştir (Akyüz, 1980; Kor, 2013).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, bu beyannameyi 20 Kasım 1959'da onaylamıştır. Metinde, savaş şartları altında çocukların ne kadar şiddete uğradığına dikkat çekilmiştir. Bunun yanı sıra, çocukların hem doğmadan önce hem de doğduktan sonra belirli bir koruma ve bakım ihtiyacı duyduğu belirtilmiştir. Çocukların büyüme sürecinde her türlü fırsattan faydalanmaları gerektiği konusunda

özellikle durulmuştur (Erbay, 2013). Birleşmiş Milletlerin Çocuk Haklarına Dair Beyannamesi on ana ilkeye dayanmaktadır (Akyüz, 1980).

1. Tüm çocuklar istisnasız ırk, renk, cinsiyet, din veya diğer görüşler, ulusal veya sosyal köken, zenginlik veya aile kökeni temelinde hiçbir ayrım gözetmeksizin bu bildirge de belirtilen haklardan yararlanacaktır.

2. Çocukların özel olarak korumaya ihtiyacı vardır. Beden, zihin ve ruhun sağlıklı ve normal, özgür ve onurlu bir şekilde gelişmesini sağlayan imkân ve fırsatlar yasalarla korunmaya alınmalıdır. Mevzuat çalışmalarında çocuğun yüksek yararı dikkate alınmalıdır.

3. Çocuklar doğumdan itibaren bir isim ve vatandaşlık hakkına sahip olmalıdır.

4. Sosyal güvenlik haklarından çocuklarda muhakkak yararlanmalıdır. Çocukların yaşına uygun gelişimleri ve sağlıklı büyümeleri teminat altına alınmalıdır. Bu amaçla, çocuklar ve anneleri, doğumdan önce ve sonra uygun özel bakım ve korunma hakkına sahip olmalıdır. Çocukların yeterli beslenme, barınma, dinlenme ve tıbbi bakım hakları vardır.

5. Bedensel, zihinsel ve sosyal engelli çocuklara durumlarına göre özel tedavi, eğitim ve bakım verilmelidir.

6. Çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu gelişimi için çocuk sevgisi ve anlayışı gereklidir. Mümkün olduğunca, çocuklara duygusal bağlılık, manevi ve maddi güvenlik sağlayan bir ortamda ebeveyn bakımı ve sorumluluğu altında büyüme fırsatı verilmelidir. Küçük çocuklar annelerinden ancak özel durumlarda ayrılmalıdır.

7. Çocuklar, en azından ilköğretim düzeyinde parasız ve zorunlu eğitim hakkına sahip olmalıdır. Çocuklar, egemen bir kültürü teşvik eden becerileri, kişisel muhakemeyi, ahlaki ve sosyal sorumluluğu geliştiren ve toplumun yararlı üyeleri olmalarını sağlayan fırsat eşitliğine dayalı bir eğitim almalıdır.

8. Her durum ve koşulda, öncelikle çocuklara koruma ve yardım sağlanmalıdır.

9. Çocuklar her türlü ihmal, zulüm ve istismardan korunmalıdır. Çocuklar asla kaçırılamaz. Çocuklar uygun yaşa gelmeden çalıştırılmamalı, sağlıklarını, eğitimlerini, bedenlerini, ruh ve ruhsal gelişimlerini olumsuz etkileyecek mesleklerde ve faaliyetlerde çalıştırılmamalıdır.

10. Çocuklar ırk, din veya halklar arasında ayrımcılığa yol açan durumların gerektirdiği davranışlardan korunmalıdır. Çocuklar anlayışlı, sabırlı, dünya barışı, dostluk ve kardeşlik ruhu ve fikirleri içinde, enerji ve yeteneklerini çevresindekilerin hizmetine adanarak yetiştirilmelidir.

1.2.5. Türk Çocuk Hakları Bildirgesi (1963)

Türk Çocuk Hakları Bildirisi; Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirisi temel alınarak hazırlanmış altı maddeden oluşan beyannamedir. 28 Haziran 1963'te Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından eğitim, bilim ve kültür bağlarını sağlamak amacıyla kurulan UNESCO Türkiye Millî Komisyonunca kabul edilmiştir. Türk Çocuk Hakları Beyannamesi'nin altı maddesi şunlardır (Ulusavaş, Şahin, Dündar ve Özçelik, 2006):

1. Türkiye'de her çocuğun yaşına ve gelişim özelliklerine uygun bakım görme, iyi bir eğitim alma, her yerde sevmeye ve yardım etme hakkı vardır.

2. 16 yaşından önce hiçbir çocuk, örgün eğitimden mahrum bırakılarak özel sektörde çalıştırılmaz; çocuk hak ve emeği istismar edilip kullanılmaz.

3. Her ebeveyn, çocuğun yaşına ve ihtiyaçlarına uygun bakımlarını en iyi şekilde sağlamakla, çocuklarının gerekli bilgi ve donanımlarla yetişmesini temin etmekle mükelleftir. Çocuk 7- 16 yaş arasında temel eğitim ve ortaöğretim kurumunda öğrenimine devam etmek istemiyorsa, teknik alanlara, ziraat ile ilgili eğitimlere, seminerlere veya kurslara devam etmekle yükümlüdür. Ebeveynin olmadığı veya yetemediği durumlarda bu sorumluluk akrabalara ve yetkili kamu kurumlarına aittir.

4. İlkokuldan sonra ortaokula veya meslek okuluna devam edemeyen çocuklar için, bilgi ve beceri veren atölyelerin, uygulamalı kursların açılması, ihtiyaç duyulan malzemelerin teminin sağlanması ve çocukların bunlardan en uygun şekilde faydalanmasını temin etmek yetkili idarelerin görevidir.

5. İlgili kamu kurumlarının engelli çocukların iyileştirilmesi ve geliştirilmesi, onlara uygun bir meslek sahibi edinmelerini ebeveynleri ile birlikte sağlamakla görevlidir. Üstün yetenekli çocuklar için tüm imkân ve fırsatlar temin edilmelidir.

6. Kanunlarımızda çocuk ve çocukların güvenliği ile ilgili bütün hükümler ilgili kamu kurumlarınca ivedilikle uygulanmalı, gerektiğinde ek kanunlar bir an önce çıkarılmalıdır.

Türk Çocuk Hakları Beyannamesi'nde anne-baba ile devletin çocuğu korumasına yönelik görevler anlatılmaktadır. Beyannamenin başka beyannamelerden ayrıldığı nokta sadece Türk çocukları için hazırlanmış olmasıdır (Ballar, 1997'den Akt. Merey, 2016).

1.2.6. Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989)

Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesi ile Birleşmiş Milletler'in (BM) Çocuk Hakları Beyannamesi'nin devletler üzerinde yükümlülük oluşturmaması ve çocuğun bağımsızlık ve haklarının yeterince korunmaması, detaylı bir inceleme başlatılmasına sebep olmuştur. 1979, Dünya Çocuk Yılı olarak ilan edildiğinde Polonya, "Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin oluşturulması için adımlar atmış, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu da bu amacıyla bir ekip kurmuştur. Yaklaşık on yıl devam eden bu çalışmalardan sonra, 20 Kasım 1989'da mevcut Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından tüm oylarla kabul edilmiştir. Bu sözleşme uluslararası arenada geniş bir kabul görmüş ve 193 ülke tarafından onaylanıp hayata geçirilmiştir.

Türkiye 14 Eylül 1990 tarihinde Çocuk Hakları Sözleşmesini (ÇHS) imzalamış olup Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 17, 29, ve 30. Maddelerini 9 Aralık 1994 tarihinde Anayasa ve Lozan Antlaşması çerçevesince şerh koyduğunu ifade ederek onaylamıştır. Şerh koymasının asıl nedeni, bu hükümlerde yer alan azınlıkları ve yerel halkı ifadelerinin Türkiye'nin, ülkesinde başkaca bir etnik azınlık varlığını tanımaya yol açabileceği öngörüsüdür. Türkiye Lozan Antlaşması ile Ermeni, Bulgar, Rum ve Yahudi toplulukları azınlık olarak kabul etmiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesi 4058 kanun numarası ile yürürlüğe koyulmuştur (Gömleksiz ve diğerleri, 2008; Mamur-Işıkçı, 2013).

Sözleşme, çocuk hakları konusunda bütüncül olarak ortaya konmuş ve evrensel hukuka dâhil eden ilk belge sıfatını kazanmıştır. Çocuklar bu sayede evrensel hukuk çerçevesince korunmaktadır (Baysan-Kobat, 2009). Nelson Mandela, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: "Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, istisnasız her çocuğun yaşam terbiyesi ve kişisel gelişim hakkını savunan harika bir belgedir." (Save The Children, 2006).

Çocuk haklarının Magna Carta'sı sayılabilecek Çocuk Haklarına Dair Sözleşme; tüm dünya çocuklarını modern, kaliteli bir yaşama hazırlayan en mühim uluslararası belge olma özelliği taşımaktadır (Müftü, 2001; Erbay, 2003). Sözleşme gereği, 18 yaşından küçük kişilerin çocuk olduğu ifade edilir. Tüm çocukların ırkı, dini, dili, yeteneği ne olursa olsun, aileleri ne olursa olsun ne düşünürlerse ve ne söylerlerse söylesinler bu haklara sahiptir. Bu sözleşme, bireylere ve ülkelere çocuk haklarını koruma noktasında farklı yükümlülükler yüklemektedir (Çarıkçı, 2019:37).

Sözleşmede geçmiş yıllardaki belgelerden farklı olarak bir kontrol mekanizması devreye koyulmuştur. Sözleşmenin 43. maddesi uyarınca taraf ülkelerin sorumluluklarını yerine getirirken yapılan faaliyetleri incelemek üzere çocuk hakları üzerine bir komite oluşturulmuştur. Alanında on yetkin uzman bu alt kurulda çalışmaktadır. Bu uzman üyeler, dört yıllığına seçilir ve aday olmaları halinde tekrar görev alabilmektedir (Tüysüzer, 2018: 27).

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin içeriğinde bir önsöz, üç bölüm ve 54 madde yer almaktadır. Giriş bölümünde taraf ülkelerin hatırlaması gereken sözleşme, beyan ve anlaşmalar ile kabul edilmiş temel ilkeler yer almaktadır.

1-41. Maddeleri sözleşmenin birinci kısmını oluşturmaktadır. Çocuğun tanımı bu kısımda ifade edilmiştir. Çocukların hakları ve bu hakların uygulanmasında devletin yükümlülükleri yer almıştır (Akyüz, 2001; Aktürk, 2006; Peker-Unal, 2013).

42-45. Maddeleri sözleşmenin ikinci kısmını oluşturmaktadır. Bu bölümde sözleşmede yer alan ilke ve kararları toplumun her bir ferdi bilgilendirme yükümlülüğü, Çocuk Hakları Komitesi'nin organizasyon yapısı ve düzeni, taraf

devletlerin sözleşmedeki hakları uygulamaya almak için yapılan tedbirler ve bu haklara yönelik attıkları adımları içeren raporun komiteye sunulma sorumluluğuna yer verilmektedir (Peker-Unal, 2013).

46-54. Maddeleri sözleşmenin üçüncü kısmını oluşturmaktadır. Bu bölümde taraf ülkelerin sözleşmeye dair değişiklik önerisinde izleyecekleri süreçleri ve sözleşmenin iptal edilmesi gibi içerikler yer almaktadır (Peker-Unal, 2013).

Eşitlik ilkesi sözleşmenin en temel hususlarından biridir. Eşitlik ilkesine göre kız, erkek, sığınmacı, azınlık ya da yerel halkta bulunan tüm çocuklara; diğer çocuklara verilen imkânların temin edilmesi gerekliliği ifade edilmiştir. Devlet kurumlarınca alınan çocuklarla ilgili kararlarda, çocuğun menfaati her şeyin üstünde yer almalıdır (Dikmen, 1998).

Çocukları her türlü istismar ve ihmalden korumak için genel ilkeleri belirlemek üzere hazırlanan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, farklı şekillerde tasnif edilse de 54 maddeye bölünmüş bir haklar listesi içermektedir. UNICEF (2018), sözleşme kapsamındaki hakları yaşama, koruma, gelişim ve katılma hakları olmak üzere dört ana tema çevresinde toplamıştır (Çarıkçı, 2019:46). Bu haklar aşağıda detaylandırılmaktadır.

Yaşam hakkı, çocukların beden ve ruh bütünlüklerini koruma ihtiyacını ifade eder. Bunlar barınma, beslenme, yaşam kalitesi ve sağlık hizmetlerine erişimi içerir. 6'ncı maddenin birinci fıkrası Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin yaşam hakkıyla alakalıdır. Sözleşmede bu maddeye tabi olan üye ülkeler, bütün çocukların bir yaşam hakkının olduğunu teyit eder.

Çocuk Hakları Sözleşmesi 6'ncı maddesine göre, çocuğun temel bir yaşam hakkı vardır. Ayrıca sözleşmenin 4.12.13.14.19.26.27.28.31. maddelerinde bu haklara ilişkin farklı hükümler de yer almaktadır (Çarıkçı, 2019:41).

Korunma hakkı, istismar, ihmal ve emek sömürsünden çocukların korunması ve çocukları içeren tüm faaliyetlerde çocuğun yüksek yararının dikkate alınması

anlamına gelmektedir. Bunlar çocukların güvenliğini sağlayan garantilerdir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmede yer alan üç madde, korunma hakkını düzenlemektedir. Sözleşmenin bu maddesine tabi olarak;

- ✓ İster kamu ister özel yardım kuruluşları, mahkemeler, idari organlar veya ajanslar yasama organları çocuklarla alakalı tüm etkinlikleri, onların faydasını gözeterek yapar.
- ✓ Üye ülkeler, ebeveynlerin, vasilerin veya çocuktan yasal olarak sorumlu diğerk kişilerin hak ve yükümlölüklerini dikkate alarak, çocuğun iyiliğı için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı taahhüt eder. Çocuklar için uygun tüm yasal ve idari önlemleri bu amaçla almakla yükümlüdür.
- ✓ Üye ülkeler, çocukların bakımından veya güvenliğınden sorumlu kuruluşların, hizmetlerin ve etkinliklerin, bilhassa güvenlikle ilgili olarak yetkili makam tarafından belirlenen standartlara uymasını sağlamayı taahhüt eder. Sağılık, korunma ve yönetim konularında uygunluğu dikkate alırlar.

Gelişme hakkı, çocukların düşünme, dinlenme, eğitim, din özgürlüğü, kültürel aktiviteler, inanç, bilgiye erişim gibi tam potansiyellerine ulaşma ihtiyaçlarını içermektedir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 6. maddesinin ikinci fıkrası, çocuğun gelişme hakkı maddesine tabi olarak;

- ✓ Üye ülkeler, çocukların yaşamını sürdürmesini, gelişmesini sağlamak amacıyla her türlü emeğı göstermelidir. Gelişim, çocukların sadece olgunluğunu değıl, şu an yaşadığı dönemin şartları içinde yaşaması demektir. Bu ona en çok fayda sağlayacaktır. Sözleşme gereğı ülkeler; çocukların ahlaki, zihinsel, psikolojik, sosyal, bedensel, ruhsal gelişimlerini sağlayarak, sayğı duyulan, özgür bir birey olarak yaşamını sürdürmesini sağlayacak önlemler almalıdır (Çarıkçı, 2019:44).

Katılım Hakkı, çocukların iyi kararlar almalarını ve gelecekte topluma katılmalarını sağlayan kapasitelerin geliştirilmesi anlamına gelmektedir. Bu haklar, çocukların görüşlerini özgürce ifade etme ve kendilerini etkileyen konularda söz sahibi olma hakkını içermektedir. Önemli ve gerekli olan, çocuğı ilgilendiren tüm konularda çocuğun görüşünün dinlenmesi ve dikkate alınmasıdır. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 12. maddesi katılma hakkıyla alakalıdır. Bu maddeye tabi olarak;

- ✓ Üye ülkeler, çocuğun, çocukla ilgili tüm konularda, görüşlerini gereken saygıyı göstererek, özgürce fikrini ifade edecek bir tutuma ve ortama sahip olmasını temin etmelidir.
- ✓ Bunun için çocuğa sesini duyurması için özel bir fırsat verilmelidir. Doğrudan veya bir vekil veya kurum aracılığıyla çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari işlem, yetkili makam, ulusal hukukun usul kurallarına uygun olarak belirlenir.
- ✓

Yaşama hakkı, korunma ve gelişme hakkı ile ilgili ilkeler daha önce kabul edilmiş sözleşmelere dahil edilirken, çocuk hakları beyanlarında, katılım hakkından ilk olarak Çocuk Haklarına Dair Sözleşme 'de bahsedilmiştir (Uçuş, 2013; Karı, 2016).

Çocuk hakları konusunda dünyada en yaygın kabul gören evrensel belge olan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ile farkındalık, dünya çapında oluşmaya başlamıştır. Bu anlamda günümüz çocukları, sosyal kabul ve onay hakkı olan bireyler olarak geçmişin çocuklarına göre daha şanslı kabul edilmektedir (Doek, 2008). Bireylerin sevgi, karşılıklı saygı gösterdiği bir ortamda mutlu olan bir çocuk, ilerleyen süreçte fiziksel ve zihinsel olarak sağlıklı yetişkinler olacaktır. Çocuklar toplumun geleceği ve bir anlamda sigorta kaynağıdır. Bu nedenle çocuklar bu hakları öğrenip yaşamlarında uygulayabilmeli, hak bilincine sahip birey olarak yetiştirilmelidir. Bunu sağlamanın en planlı ve kesin yolu ise haklar alanında eğitim vermekten geçmektedir (Çarıkçı, 2019:37).

1.3. ÇOCUK HAKLARI EĞİTİMİ

Değişim ve gelişim çağında çağdaş uygarlığın istenilen düzeye gelebilmesi için öncelikle eğitilmiş ve gelişmiş insanlara ihtiyaç vardır. Toplumda mutluluk düzeyinin yükseltilmesi, kaliteli ve etkili eğitim almış, donanımlı bireylerle mümkün olacaktır. Konuşma ve muhakeme becerileri gelişen, gelecekte söz sahibi olacak sosyal bireyler yetiştirmek için çocuklara yaşam, eğitim ve gelişim olanakları sağlanmalıdır.

Çocuklar için kendi haklarını bilip bu hakları günlük hayatta uygulayabilmek çok değerlidir. Bir ülkede yaşayan bireylerin nasıl yaşadığı, o ülkenin demokratik yapısını gösterir. Aynı zamanda, insan haklarının ne kadar korunduğu ve geliştirildiği, demokrasinin kalitesini belirleyen bir faktördür (Gözütok, 2007). Bu bağlamda, çocuk hakları eğitiminin yanı sıra koruma ve geliştirme, demokrasi ile de doğrudan bağlantılıdır. Haklarına ve çağın gerekliliklerine ilişkin bilgili olan çocuklar, daha sorumluluk sahibi bireyler olarak yetişir ve yaşama daha hızlı uyum sağlamaktadırlar (Ersoy, 2012; Karaman-Kepenekçi, 2000; Osler ve Starkey, 1998; Özdemir-Uluç, 2008).

Günümüzde çocuklara temel hak ve özgürlüklerinin verilmesi çağımızın acil ihtiyaçlarından biridir. Yaşadığı sorunlara yaratıcı çözümler bulabilmesi, toplum için üretken bir birey olabilmesi ve sorumluluklarını üstlenebilmesi, kişinin kendi hak ve özgürlüklerini öğrenerek haklar konusunda bilinç geliştirmesi oldukça önemlidir (Covell ve Howe, 1999).

Çocuk hakları eğitiminin temel dayanağı, bu konuda oluşturulmuş özel bir sözleşmedir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, bu hakların eğitimini zorunlu kılmaktadır. Sözleşme'nin 42. Maddesinde, "taraf devletler, bu sözleşmenin esaslarını ve hükümlerini, yetişkinlerin ve çocukların geniş bir şekilde bilgilendirilmesini garanti altına almayı taahhüt ederler" denilmektedir. Bunun yanı sıra sözleşmenin 29. maddesi, çocuk eğitiminin, sözleşmedeki ilke ve haklara uygun bir şekilde gerçekleştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Çocuk hakları eğitiminin ana hedefleri; çocukları bireysel, aile içi ve toplumsal bağlamlarda yetişkinlerle ve diğer çocuklarla bir arada uyumlu bir şekilde yaşamaya teşvik etmektir. Çocuk hakları, araştırma yeteneğini geliştirmekte ve çocukların kendilerini korunmuş hissetmelerine yardımcı olmaktadır Flowers (2007: 25). Çocuk hakları eğitiminin kritik bileşenleri şunları kapsamaktadır: temel hakların kavranması ve açıklanması, bireysel ve diğerlerine olan saygının teşvik edilmesi, kendi haklarının farkındalığı ve başkalarının haklarına olan saygı ile birlikte çocukların korunması ve yeteneklerinin artırılmasıdır.

Çocukların temel haklarına ilişkin bilgi ve becerilerin kazanılması çocuk hakları eğitiminin önemli bir parçasıdır. Bu bağlamda çocuk hakları eğitimi, çocukların sağlıklı gelişimi için tutumlar oluşturma yanı sıra uygun ve uygunsuz davranışları teşvik etme konusunda farkındalık yaratmayı da içermektedir (UNICEF, 2014). Ayrıca çocuk hakları eğitimi çocukların gelişimi ile yakından ilgilidir (Howe & Covell, 2007). Çocukların hem ruhsal hem de sosyal yönden gelişebilmeleri ve hak ihlallerinden uzak bir yaşam sürebilmeleri için haklarını erken yaşlardan itibaren öğrenmeleri önemlidir.

Çocuklar; ideal bir topluma ulaşmak için yok sayılan ve insani ideallere giden yolda, önemsizliği ve kolları gereken özel bireyler olarak değerlendirilmeleri gerekmektedir. Çünkü çocuklara gerekli saygı gösterilirse, hoşgörü ve iyi bir çocukluk dönemi geçirecekler bu da kendilerine, ailelerine ve topluma daha faydalı bireyler olarak topluma geri dönecektir. Bu bağlamda okullarda yapılacak etkinlik ve faaliyetler çocuk hakları eğitimi konusunda oldukça önemlidir.

1.4. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.4.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Karaman-Kepenekçi'nin (2006) "Türkiye'deki Üniversite Öğrencilerinin Çocuk Hakları Hakkındaki Görüşleri" başlıklı araştırmasında 350 üniversite öğrencisinin bu konudaki düşünceleri ele alınmıştır. Öğrencilerin çocuk haklarına olan yaklaşımları; cinsiyet, okudukları bölüm, bulundukları sınıf seviyesi ve insan hakları konulu ders alma durumlarına göre değerlendirilmiştir. Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören kadın öğrencilerin çocuk hakları hakkında daha olumlu düşündüğü belirlenmiştir. Eğitim Fakültesi'ndeki öğrencilerin çocuk haklarına bakış açısı, ziraat fakültesindeki öğrencilere kıyasla daha olumludur. Öğrencilerin hangi sınıfta olduklarının, çocuk haklarına olan tutumları üzerinde belirgin bir etkisi olmadığı saptanmıştır. İnsan hakları konusunda ders alan öğrencilerin bu konudaki düşüncelerinin, ders almayanlara göre daha olumlu olduğu gözlemlenmiştir.

Kaya'nın (2011) "Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Çocuk Hakları Hakkındaki Düşünceleri" isimli çalışmasının amacı, potansiyel öğretmenlerin çocuk

hakları konusundaki düşüncelerini belirlemektir. Bu araştırmada, Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde üçüncü ve dördüncü sınıfta okuyan toplam 402 öğrenci örneklem olarak seçilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, bu öğretmen adaylarının büyük bir kısmı çocuk hakları sözleşmesini okumamıştır. Öğrenciler, çocukların yaşam hakkını temel haklar arasında en öncelikli olarak görmekte; ancak katılım hakkını çocukların kritik hakları arasında listelememektedirler.

Çetin (2021), öğretmenlerin çocuk hakları konusunda farkındalıklarını ve ne kadar bilgi sahibi olduklarını derinlemesine inceleyerek ilgili konuda ölçek geliştirmeyi amaçladığı çalışmasında, Türkiye genelinde okul öncesinde öğrenimine devam eden 3-6 yaş grubu öğrencileri olan öğretmenler ile gerçekleştirmiştir. Çocuk hakları farkındalık ölçeğinin geliştirilmesinde 399 okul öncesi öğretmeninden yararlanarak araştırmacı "Çocuk Hakları Farkındalık Ölçeği", beşli likert tipi ve elli maddeden, Google Forms üzerinden hazırlanan anket sonucunda elde edilen cevaplardaki öğretmen söylemleri araştırmanın veri toplama araçlarıdır.

Fazlıoğlu (2007) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, ilköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin ve idarecilerin, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ndeki maddelere ne kadar hakim oldukları ve bu maddeleri ne derecede uyguladıkları incelenmiştir. Bu bağlamda, İstanbul'un Maltepe bölgesindeki devlet okullarında görev yapan 318 öğretmen ve 50 idareciye bir anket dağıtılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, öğretmenlerle idareciler arasında çocuk haklarına ilişkin bilgi seviyeleri açısından belirgin bir fark görülmemiştir; ancak öğretmenlerin çocuk haklarına ilişkin bilgisi, kıdeme göre değişiklik göstermektedir. Aynı zamanda, ev ve okul ortamlarında çocuk haklarının algılanışı ve önemi konusunda farklılıklar bulunmuştur. Araştırmada, öğretmen ve idarecilerin çocuk hakları hakkında bilgi sahibi oldukları, ancak bu bilgileri pratikte tam olarak uygulamadıkları sonucuna varılmıştır.

Karaman-Kepenekçi ve Baydık'ın 2009 yılında gerçekleştirdiği araştırmada, zihinsel engelliler öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumları ele alınmıştır. Bu araştırmada, adayların tutumları cinsiyet, sınıf düzeyi, insan hakları veya çocuk hakları dersi alma durumları ve yaş kriterlerine göre değerlendirilmiştir.

Aynı zamanda, zihinsel engelliler öğretmen adaylarının tutumları, sınıf öğretmeni, okul öncesi öğretmeni ve bilgisayar öğretimi teknolojileri öğretmen adaylarına kıyasla nasıl bir farklılık gösterdiği de incelenmiştir.

Çalışmada, Kepenekçi tarafından 2006 yılında hazırlanan Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre; zihinsel engelliler öğretmenliği programındaki öğrencilerin cinsiyeti, yaşları ve sınıf düzeyleri, çocuk haklarına yönelik tutumları üzerinde belirgin bir etkiye sahip değildir. Bunun yanı sıra, bu öğrenci grubunun hiçbirisi insan hakları veya çocuk hakları konusunda ders almadığı için bu değişkenin tutum üzerindeki etkisi değerlendirilememiştir. Sonuç olarak, zihinsel engelliler öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumları, okul öncesi öğretmen adayları ve bilgisayar öğretimi teknolojileri öğretmen adaylarından farklı değildir. Ancak sınıf öğretmenliği öğrencilerine kıyasla bu tutumlar daha olumsuz bir yönde seyretmektedir.

Çetinkaya (1998) araştırmasında, öğrenim gören çocukların çocuk haklarına yönelik ifadelerinin; yaşlarına, kız-erkek olup olmasına, öğrenim gördükleri okul türüne, anne ve babalarının eğitim düzeyine göre değiştiği sonucuna ulaşmıştır. Aynı çalışmada öğretmen ve öğrencilerin çocuk haklarına yönelik ifadelerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu, öğretmenlerin çocuk haklarına yönelik ifadelerinde mesleki çalışma süresi ve branşlarına göre farklılaştığı, hakların ifade edilişi ve önemi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespitinde bulunmuştur.

Güneş, 2012 yılında “Çocuk Hakları Açısından Türkiye’deki Sığınmacı Çocuklar, Çeçen Çocukları Örneği” başlıklı bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu çalışma, Rus-Çeçen savaşının ardından Türkiye’ye sığınan Çeçen çocuklarının çocuk hakları perspektifinden değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Türkiye tarafından mülteci statüsü tanınmayan bu Çeçen bireylerin karşılaştığı sorunlar, çocuk hakları bağlamında incelenmiştir.

Çalışma, tarama modeline dayanarak İstanbul'un Fenerbahçe, Ümraniye, Beykoz ilçelerinde ve Yalova'da 6-18 yaş aralığında olan 113 çocuk üzerinde

gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan bir anket formu kullanılmıştır.

Araştırmanın sonuçlarına göre, Çeçen sığınmacı çocukların Türk eğitim sistemine daha iyi entegre edilmesi gerekmektedir. Bunun yanında, çocuk haklarına özel olarak odaklanan mevzuat çalışmalarına ihtiyaç duyulduğu ve sığınmacı çocukların barınma ihtiyaçlarının daha etkin bir şekilde karşılanması gerektiği belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, bu çocukların sağlık hizmetlerine ve sosyal faaliyetlere erişimlerinin, yaşadıkları coğrafi bölgelere bağlı olarak farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Akgül, 2015 yılında “İlkokul Öğrenci Velilerinin Çocuk Haklarına İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi” başlıklı bir araştırma gerçekleştirmiştir. Bu çalışma, Tokat ilinde yaşayan ilkokul öğrenci velilerinin çocuk hakları konusundaki görüşlerini mercek altına almaktadır. 533 ilkokul öğrenci velisi ile bu çalışma yürütülmüş olup tarama modeliyle gerçekleştirilen araştırmada “Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarına İlişkin Görüşleri” ve “İlkokul Öğrenci Velilerinin Çocuk Haklarına İlişkin Görüşleri” adlı ölçekler veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçları, çocuk haklarının önemini tüm velilerin dile getirdiğini ortaya koymuştur; ancak ilginç bir şekilde, velilerin sahip oldukları çocuk sayısına göre çocuk hakları hakkındaki görüşleri arasında farklılıklar saptanmıştır. Aynı şekilde, yaşanan bölgenin de bu görüşlerde etkili olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, velilerin çocuk hakları hakkında bilgisi genel olarak yeterli düzeyde olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

1.4.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Tragard (2009), Güney Afrika’da yer alan çeşitli okullarda görev yapan okul öncesi öğretmenlerine çocuk hakları konusundaki görüşlerini ve çocuk hakları ile ilgili neler yaptıklarını sorduğu yüksek lisans tezinde araştırma bilgilerini gözlem ve görüşmelerle elde etmiştir. Çalışmanın sonunda okul öncesi öğretmenlerinin çocuk hakları konusunda herhangi bir eğitim, kurs veya seminer almadıkları ortaya koyulmuştur. Çocuk Hakları Sözleşmesi’yle ilgili herhangi bir bilgilerinin olmadığı

tespit edilmiştir. Okul öncesi öğretmenlerinin çoğunluğu fiziksel cezanın faydalı olduğunu ifade etmiş ve çocuğun katılım fikri öğretmenlere yabancı gelmiştir.

Deb ve Mathews (2012) tarafından gerçekleştirilen “Hindistan’da Çocuk Hakları: Ebevenylerin ve Öğretmenlerin Tutumları, Bilgileri ve Algıları” çalışmasında anne ve babalar ile öğretmenlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarını, çocuk haklarına dair bilgilerini ve çocuk hakları konusundaki farkındalıklarının belirlenmesi amaçlanmıştır. İncelenmek istenen değişkenlerin sonuçlarına ilişkin veriler anket yoluyla elde edilmiştir. Çalışma sonuçlarına göre; anne ve babalar ile öğretmenlerin çocuk haklarıyla ilgili olumlu tutuma sahip oldukları görülmüştür. Çalışmada elde edilen verilere göre çocuklara hakları ve ihtiyaçları konusunda bilgi verilmesi, toplumda çocuk hakları için farkındalık çalışmalarının desteklenmesi kanaati oluşmuştur.

Drozdova, Gulakova, Ivanchenko, Lesnichenko ve Tereshchenko (2016) tarafından yapılan araştırmada Rusya’daki çocukların haklarını tespit edip, eksiklikleri kapatmak ve sorunları kategorize ederek anlaşılmasını sağlamak hedeflenmektedir. Mekanizma sistemi çocuk hakları bağlamında gözden geçirilmiş ve analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda çocuk haklarının korunması için yasal mevzuat çalışmalarının yapılmasının ihtiyaç olduğu görülmüştür.

Chernaya’nın (2018) “Children’s Rights Concept in Modern Socialand Humanitarian Discourse” makalesinin amacı; beşerî ve sosyal bilimlerde çocuk hakları üzerine yapılan araştırmaları incelemektir. Bu araştırmalar kavramsal analiz yöntemi kullanılarak incelenmiştir. 1999-2018 yılları arasında 140’a yakın felsefî, tarihi, hukuksal ve beşerî bilimler alanındaki kaynak çocuk hakları bağlamında incelenmiştir. “Çocuğun mutluluğu” ifadesi, çocuğun sağlığını izlemenin gerekliliği olarak disiplinler arası araştırma alanına dâhil edilmiştir. Araştırmalara bakıldığında çocuk hakları sorunlarının kapsamlı bir şekilde ele alınması gerekliliğini ortaya koymuştur.

Stamatovic ve Zunic Cievaric’in (2019) “Child Rights in Primary Schools – The Situationand Expectations” başlıklı araştırmasının hedefi ilkokulda öğrenim

gören çocukların çocuk hakları bilgisi araştırılmaktadır. Bu araştırma 231 öğretmen ve 351 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Görüşme kaydı ve ölçekler, veri toplanmasında kullanılmıştır. Araştırma sonuçları öğrencilerin karar verme gücü ve haklarını bilme düzeylerinin oldukça düşük çıktığını göstermiştir. Çocukların haklarına erişimin sağlanması tavsiye edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM

Bu kısımda, araştırmanın yapısı, katılımcı grubu, veri elde etme yöntemleri, veri toplama işlemi ve verinin değerlendirilmesiyle ilgili detaylar sunulmuştur.

2.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu çalışmada İlkokul 4. Sınıfta eğitim alan yabancı uyruklu öğrencilerin çocuk hakları konusundaki yaklaşımları farklı değişkenler açısından ele alınmıştır. Bu doğrultuda, araştırma tasarımı olarak nicel analiz yöntemlerinden tanımlayıcı tarama tekniği tercih edilmiştir. Tanımlayıcı tarama, geniş kitleler üzerine uygulanan, bu kitledeki bireylerin belirli konu ve durumlar hakkındaki görüşleri ve eğilimleri üzerine odaklanan bir yöntemdir. Bu teknikle, belirli konu ve durumların nedenleri yerine, bu konuların özellikleri, koşulları ve aralarındaki bağlantı üzerine yoğunlaşılır (Karakaya, 2012: 59).

2.2. ÇALIŞMA GRUBU

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2022-2023 eğitim öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilkokul 4.sınıfta öğrenim gören yabancı uyruklu öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunun seçiminde ise uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Uygun örnekleme yöntemi, evrenin temsil edildiğinin düşünüldüğü örneklemin kolay ulaşılabilir ve uygulama yapılabilir birimlerden seçilmesidir (Büyüköztürk vd., 2018: 95).

Kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi araştırmaya çabukluk sağlar. Çünkü bu yöntemde araştırmacı yakın ve ulaşılabilir bir durumu seçer. Çalışmayı yapan kişinin farklı örnekleme yöntemlerini kullanma imkân ve kabiliyeti olmadığı zamanlarda tercih edilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 123).

Buna göre araştırmanın izni alındıktan sonra okullara ölçeğin gönüllülük esasına göre uygulanmasına yönelik resmi yazının ulaşması sağlanmıştır. Araştırmada veri toplamak için kullanılan Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği ve Genel Bilgi Formu araştırmacı tarafından ilgili sınıf öğretmenlerine ulaştırılmıştır. Yabancı uyruklu öğrencilerin yoğun olarak eğitim gördüğü ilçeler olan Darıca, Gebze, Gölcük ve İzmit ilçelerinde Avrupa Birliği ile Millî Eğitim Bakanlığı'nın ortak projesi olan “Suriyeli Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonun Desteklenmesi Projesi” (PIKTES) kapsamında görev yapan Türkçe Öğreticilerinin Türkçe konuşma ve kendini ifade etme konusunda yeterli gördüğü 191 öğrenci tarafından gönüllü olarak Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği ve Genel Bilgi Formu doldurulmuştur.

İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin seçilmesindeki temel neden, bu yaş grubunun olgunluk seviyesinin önceki sınıflara göre daha ileri olmasıdır. Bunun yanı sıra, bu öğrenciler, duygularını ve düşüncelerini yazılı ve sözlü olarak daha net bir biçimde ifade edebilmektedirler. İlkokulun 1, 2 ve 3. sınıflarında öğretilen Hayat Bilgisi dersi ile 4. sınıfta alınan Sosyal Bilgiler ve İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi derslerindeki çocuk haklarına ilişkin konuları zaten öğrenmiş durumdadırlar. Çalışmanın hedef kitlesini meydana getiren öğrencilerin tanımlayıcı nitelikleri ile ilgili frekans ve yüzdelik bilgileri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Cinsiyet, anne ve baba eğitim düzeylerine ait veriler

Değişkenler		f	%
Cinsiyet	Kız	74	38,7
	Erkek	117	61,3
	Toplam	191	100,0
Anne eğitim düzeyi	Okula gitmemiş	132	69,1
	İlkokul	37	19,4
	Ortaokul	19	9,9
	Lise	3	1,6
	Toplam	191	100,0

Baba eğitim düzeyi	Okula gitmemiş	86	45,0
	İlkokul	45	23,6
	Ortaokul	30	15,7
	Lise	30	15,7
	Toplam	191	100,0

Tablo 1’de yer alan katılımcıların cinsiyete göre dağılımları incelendiğinde %38,7’sinin kadın (N=74), %61,3’ünün erkek (N=117) olduğu görülmektedir.

İlkokul 4.sınıfta öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin Anne eğitim düzeyi değişkenine göre dağılım incelendiğinde katılımcıların %69,1’inin (N=132) okula gitmediği, %19,4’ünün (N=37) ilkokul mezunu olduğu, %9,9’unun (N=19) ortaokul mezunu olduğu ve %1,6’sının (N=3) lise mezunu olduğu tespit edilmiştir.

İlkokul 4.sınıfta öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin Baba eğitim düzeyi değişkenine göre dağılım incelendiğinde katılımcıların %45’inin (N=86) okula gitmediği, %23,6’sının (N=45) ilkokul mezunu olduğu, %15,7’sinin (N=30) ortaokul mezunu olduğu ve %15,7’sinin (N=30) lise mezunu olduğu tespit edilmiştir.

Sosyal bilimler alanlarında yapılan araştırmalarda analize uygun örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde veri toplama araçlarındaki madde sayısı esas alınmaktadır. Bu kapsamda analize uygun örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde veri sayısının en az 5 ve hatta 10 katı büyüklüğünde katılımcı sayısına ulaşılması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2012; Karagöz, 2020). Araştırmaya toplam 191 kişi katılmış olup, araştırmada kullanılan madde sayısının 8,7 katı kişiye ulaşılmıştır. Ulaşılan bu sayı araştırma verilerinin analizi için yeterli katılımcıya ulaşıldığını göstermektedir.

2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu çalışmayla ilgili toplanan bilgiler araştırmacı tarafından oluşturulan yabancı uyruklu öğrencilerin kişisel özelliklerini (cinsiyet, anne ve baba eğitim

durumu) tespit etmeye yönelik bazı soruların bulunduğu “Genel Bilgi Formu” ve Karaman-Kepenekçi tarafından 2006 yılında geliştirilen “Çocuk Hakları Tutum Ölçeği” (ÇHTÖ) izin alınarak uygulanmıştır.

Ölçüm aracı 5 dereceli likert tipinde hazırlanmıştır ve bu ölçekte yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarıyla ilgili 22 maddenin yanında "kesinlikle katılıyorum", "katılıyorum", "kararsızım", "katılmıyorum", "kesinlikle katılmıyorum" gibi tepki alternatifleri yer almaktadır; ancak ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin anlayışına uygun olması adına 5 dereceli yanıtlamalar kaldırılmış ve 3 dereceli likert tipine dönüştürülmüştür. Bu değişiklik, öğrencilerin soruları daha rahat yanıtlamaları hedeflenmiştir. Yeniden düzenlenen formda "Katılıyorum", "Kararsızım" ve "Katılmıyorum" şeklinde tepki seçenekleri bulunmaktadır. Verilen yanıtlar sırasıyla 1, 2 ve 3 puan ile değerlendirilirken, yüksek puan, olumsuz bir yaklaşımı ifade eder. Ölçekteki 19 ifade olumlu yönde iken, 3 ifade (2., 14. ve 15. maddeler) olumsuz bir şekildedir. Olumsuz maddeler ters kodlanmıştır. Ölçek üzerinden elde edilebilecek minimum puan 22, maksimum puan 110 iken; 3 dereceli likert tipinde minimum puan 22, maksimum puan ise 66 olarak belirlenmiştir.

Karaman-Kepenekçi'nin (2006) gerçekleştirdiği bir çalışma, ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik değerlerini ortaya koymuştur. Bu çalışma sonuçlarına göre, ölçek tek bir faktöre sahiptir. Ölçekte yer alan maddeler arasındaki madde toplam korelasyon değerleri .32 ile .61 aralığında değişmektedir. Bunun yanı sıra, Cronbach Alpha iç tutarlılık değeri .85 olarak saptanırken, yarı test güvenilirlik değeri 77 olarak tespit edilmiştir.

Çarıkçı (2019) tarafından üçlü likert formda düzenlenen Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği'nin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0,74 olarak hesaplanmıştır. Güvenirliği belirlemek için ölçek 168 kişilik bir çalışma grubuna tekrar test yöntemiyle uygulanmış ve beş hafta sonra tekrar uygulanmıştır. Tablo 3.5'te öğrencilerin aldıkları puanların sayısal değerleri bulunmaktadır. Bu çalışmaya katılan iki ölçekten uygulamaya yer verilmiştir. Tablo, ilk ve son ölçümlerin toplamında iki ölçüm arasındaki ortalamayı, standart sapmayı ve korelasyonu göstermektedir.

Tablo 2. ÇHTÖ Güvenirlik Çalışması Test Tekrar Test Uygulama Sonuçları

UYGULAMA	N	X	S	R
1.Uygulama	168	28.25	4.71	
2.Uygulama	168	30.31	4.47	r=0.38

Kaynak: Çarıkçı, 2019'dan alınmıştır.

2.4. VERİLERİN TOPLANMASI

Çalışmaya başlamadan önce ölçeklerin uygulanması için Kocaeli Üniversitesi'nin 06/03/2023 tarih ve E-21447663-300-378805 sayılı yazısına istinaden Kocaeli Valiliği'nden 27.03.2023 tarih ve E-99332089-605.01-73161630 sayılı gerekli resmi izinler alınmıştır (bkz. Ek:4). Kocaeli ili Darıca, Gebze, Gölçük ve İzmit ilçelerinde yer alan 12 devlet okulunda öğrenim görmekte olan ilkokul 4.sınıfta öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin okul idaresi ve öğretmenlerine araştırmacı tarafından yüz yüze bilgilendirme ve gerekli açıklamalar yapılmıştır. Veli izni alınan 191 öğrenciye Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği verilmiş, tamamından soruları içinden geldikleri gibi doldurmaları istenmiştir. Daha sonra öğrenciler tarafından doldurulan ölçek toplanmıştır. Veriler 2023 yılı mayıs ayı içerisinde elde edilmiştir. Veriler toplandıktan sonra SPSS-25 programına girişi yapılmıştır.

2.5. VERİLERİN ANALİZİ

İlkokul 4.sınıfta öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin tutumlarının incelendiği bu çalışmada kullanılan ölçekten elde edilen veriler SPSS programına aktarılmıştır. Analizler için ilk olarak normallik testi yapılarak verilerin normallik varsayımlarını sağlayıp sağlamadığı incelenmiştir. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmış ve Kolmogorov-Smirnov ile normalliği test edilmiştir.

Tablo 3. *Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Çocuk Hakları Tutum Ölçeği Puanlarına Ait Normallik Testi*

ÇHTÖ	n	Çarpıklık	Basıklık	Kolmogorov-Smirnov (Sig)
	191	1,833	3,891	0,000

191 veri girişinin yapıldığı Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği ortalama puanlarına ilişkin basıklık değerinin 3,89 ve çarpıklık değerinin 1,83 olduğu tespit edilmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerinin ölçeğin puan ortalaması ve alt boyutları bazında da $\pm 1,5$ değerleri aralığında olması puanların normal dağılımdan önemli ölçüde sapmadığı, $\pm 1,5$ değerleri aralığı dışında olması puanların normal dağılımdan önemli ölçüde saptığı şeklinde yorumlanmaktadır (Tabachnick ve Fidell, 2007). Buna göre elde edilen verilerden çarpıklık ve basıklık değerlerinin incelenmesi sonucunda $\pm 1,5$ aralığında olmadığı, özellikle basıklık katsayısının 3'ün üzerinde bir değer almış olması ölçek puanlarının normal dağılım göstermediğine işaret etmektedir. Kolmogorov-Smirnov testi, çarpıklık ve basıklık sonuçları dikkate alınarak verilerin analizi için nonparametrik testler tercih edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR

Bu bölümde katılımcıların “Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği”nden aldıkları puanlara ve ölçme araçlarından elde edilen puanların demografik değişkenlere göre incelenmiş, bulgulara ilişkin yorumlara yer verilmiştir.

3.1. Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Çocuk Haklarına İlişkin Tutumlarının İncelenmesi

Araştırmanın birinci alt problemi doğrultusunda “Öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin tutumları nedir?” sorusuna yanıt aranmıştır.

Tablo 4. Çocuk Hakları Tutum Ölçeğine İlişkin Betimsel İstatistikler

ÇHTÖ	n	Min	Max	$\bar{x}$	ss
	191	22	64	29,3	7,52

Tablo 4'te, katılımcıların çocuk hakları hakkındaki tutumlarının seviyesi ve bu seviyeye ilişkin yorumlar sunulmuştur. Yapılan analiz sonucunda, katılımcıların çocuk hakları hakkındaki ortalama tutum puanlarının 29,3 olduğu belirlenmiştir. Ölçekten alınabilecek en düşük puanın 22 olduğu göz önünde bulundurulursa katılımcıların çocuk haklarına konusunda tutumunun olumlu olduğu söylenebilmektedir. Bakır (2023) aynı okulda öğrenim görmekte olan 4 Türk ve 4 Mülteci/Göçmen öğrenci ile yaptığı çalışmasında çocuk haklarına yönelik Türk öğrencilerin düşünceleri belirli haklarla sınırlanmış iken, mülteci/göçmen öğrencilerin çocuk haklarına yönelik düşüncelerinin daha çeşitli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Tur (2019) 8 Suriyeli sığınmacı öğrenciyle yaptığı çalışmasında öğrencilerin tamamının eğitim hakkı ve oyun oynama hakkını ifade ettikleri görülmüştür.

3.2. Cinsiyete Göre Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Çocuk Haklarına İlişkin Tutumlarının İncelenmesi

Araştırmanın ikinci alt sorunu kapsamında, "Öğrencilerin cinsiyetlerine bağlı olarak çocuk hakları hakkındaki tutumlarında bir farklılık var mıdır?" sorusu ele alınmıştır.

Tablo 5'te cinsiyete göre çocuk haklarına ilişkin tutum ölçeğine ait betimsel istatistikler yer almaktadır.

Tablo 5. *Cinsiyete göre çocuk haklarına ilişkin tutum ölçeğine ait betimsel istatistikler*

Cinsiyet	n	$\bar{x}$	ss
Kız	74	29,31	7,45
Erkek	117	29,28	7,59
Toplam	191	29,29	7,52

Tablo 5 incelendiğinde kız öğrencilerin ölçek ortalaması 29,31 ve erkek öğrencilerin ölçek ortalamasının 29,28 olduğu görülmektedir.

Tablo 6'da yabancı uyruklu öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin tutum ölçeği puan ortalamaları cinsiyete göre karşılaştırılmıştır.

Tablo 6. *Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre ÇHTÖ Puanlarına İlişkin Mann Whitney U testi sonuçları*

Cinsiyet	n	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	U	p
Kız	74	95,76	7086,00	4311,000	,961
Erkek	117	96,15	11250,00		

Mann Whitney U testinin Tablo 6'da belirtilen sonuçlarına göre, kız ve erkek öğrencilerin çocuk hakları hakkındaki tutumları arasında istatistiksel bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$).

3.3. Anne Eğitim Düzeyine Göre Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Çocuk Haklarına İlişkin Tutumlarının İncelenmesi

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan “Öğrencilerin anne eğitim düzeyine göre çocuk haklarına ilişkin tutumları farklılaşmakta mıdır?” sorusuna yanıt aranmıştır.

Tablo 7. Anne eğitim düzeyine göre çocuk haklarına ilişkin tutum ölçeğine ait betimsel istatistikler

Anne Eğitim Düzeyi	n	$\bar{x}$	ss
Okula gitmemiş	132	31,53	8,00
İlkokul	37	24,38	2,20
Ortaokul	19	24,11	1,37
Lise	3	24,33	0,58
Toplam	191	29,29	7,52

Tablo 7’de görüldüğü üzere annesi okula gitmemiş olan katılımcıların çocuk haklarına ilişkin tutum ölçeği ortalaması 31,53’tür ve diğer eğitim düzeylerine kıyasla daha yüksektir. Annesi ilkokul, ortaokul ve lise mezunu olan katılımcıların ölçek ortalamaları birbirine oldukça yakındır. Tablo 8’de yabancı uyruklu öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin tutum ölçeği puan ortalamaları anne eğitim düzeyine göre karşılaştırılmıştır.

Tablo 8. Yabancı uyruklu öğrencilerin anne eğitim düzeyine göre ÇHTÖ puanlarına ilişkin Kruskal Wallis testi sonuçları

Anne eğitim düzeyi	n	Sıra ortalaması	sd	χ^2	p
Okula gitmemiş	132	116,98			
İlkokul	37	50,08			
Ortaokul	19	46,47	3	62,113	,000
Lise	3	52,83			
Toplam	191				

Anne eğitim seviyelerine göre çocuk hakları tutum puanlarında istatistiksel anlamda belirgin bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). Hangi eğitim seviyeleri arasında bu farkın mevcut olduğunu anlamak için ikili kıyaslamalar gerçekleştirilmiştir. 4 tane eğitim düzeyi bulunması nedeniyle toplam 6 adet ikili karşılaştırma yapılmıştır. Yapılan ikili karşılaştırmada Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Tip-1 hatayı engellemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi yapılmış ve 0,05 olan anlamlılık düzeyi, karşılaştırma sayısına bölünmüştür. Bu işlem sonucunda düzeltilmiş anlamlılık seviyesi 0,0083 olarak hesaplanmıştır ($0,05/6=0,0083$). Bonferroni düzeltmesi sonrasında $p<0,0083$ düzeyinde fark çıkan sonuçlar Tablo 9 ve Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 9. *Annesi okula gitmemiş olan ve annesi ilkokul mezunu olan yabancı uyruklu öğrencilerin ÇHTÖ Puanlarına İlişkin Mann Whitney U testi sonuçları*

Anne Eğitim Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	U	p
Okula gitmemiş	132	97,91	12923,50	738,500	,000*
İlkokul	37	38,96	1441,50		

*Bonferroni düzeltmesi sonrasında $p<0,0083$ düzeyinde fark bulunmuştur

Tablo 9'da yer alan Mann Whitney U test sonuçlarına göre, annesi ilkokul mezunu olan çocuklarla, annesi okumamış olan çocukların tutum puanları arasında istatistiksel bir farklılık bulunmamaktadır ($p<0,0083$). Bu farklılık annesi ilkokul mezunu olan katılımcılar lehinedir. Annesi ilkokul mezunu olan katılımcıların çocuk haklarına ilişkin tutumu annesi okula gitmemiş olan katılımcılara göre daha olumludur.

Tablo 10. *Annesi okula gitmemiş olan ve ortaokul mezunu olan yabancı uyruklu öğrencilerin ÇHTÖ Puanlarına İlişkin Mann Whitney U testi sonuçları*

Anne Eğitim Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	U	p
Okula gitmemiş	132	83,00	10956,00	330,000	,000*
Ortaokul	19	27,37	520,00		

*Bonferroni düzeltmesi sonrasında $p<0,0083$ düzeyinde fark bulunmuştur.

Tablo 10'daki Mann Whitney U testi çalışmasına göre, annesi okula gitmeyen ve annesi ortaokul mezunu olan katılımcıların ölçekteki haklara yönelik tutum puanları arasında istatistik olarak anlamlı bir fark yoktur ($p < 0,0083$). Bu durum annesi ortaokul mezunu olan katılımcılar lehinedir. Annesi ortaokul mezunu olan katılımcıların çocuk haklarına ilişkin tutumu annesi okula gitmemiş olan katılımcılara göre daha olumludur.

3.4. Baba Eğitim Düzeyine Göre Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Çocuk Haklarına İlişkin Tutumlarının İncelenmesi

"Öğrencilerin babalarının eğitim seviyelerine bağlı olarak çocuk hakları hakkındaki tutumlarında herhangi bir farklılık olup olmadığı" araştırmanın dördüncü alt problemi olarak ele alınmıştır.

Tablo 11'de baba eğitim düzeyine göre çocuk haklarına ilişkin tutum ölçeği puan ortalamaları gösterilmektedir.

Tablo 11. *Baba eğitim düzeyine göre çocuk haklarına ilişkin tutum ölçeğine ait betimsel istatistikler*

Baba Eğitim Düzeyi	n	$\bar{x}$	ss
Okula gitmemiş	86	32,24	7,79
İlkokul	45	30,62	8,12
Ortaokul	30	24,13	1,17
Lise	30	24,00	2,39
Toplam	191	29,29	7,52

Babası okula gitmemiş katılımcıların çocuk haklarına ilişkin tutum ölçeği ortalaması 32,24'tür. Babası lise mezunu olan katılımcıların ortalaması ise 24'tür. Baba eğitim düzeyi yükseldikçe çocuk haklarına ilişkin tutum ölçeği ortalamalarının düştüğü görülmektedir.

Tablo 12'de yabancı uyruklu öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin tutum ölçeği puan ortalamaları baba eğitim düzeyine göre karşılaştırılmıştır.

Tablo 12. *Yabancı uyruklu öğrencilerin baba eğitim düzeyine göre ÇHTÖ puanlarına ilişkin Kruskal Wallis testi sonuçları*

Baba eğitim düzeyi	n	Sıra ortalama sı	sd	χ^2	p
Okula gitmemiş	86	123,82			
İlkokul	45	111,50			
Ortaokul	30	47,13	3	78,143	,000
Lise	30	41,87			
Toplam	191				

Babaların eğitim seviyelerine göre çocuk haklarıyla ilgili tutumlar arasında istatistiksel olarak belirgin bir fark saptanmıştır ($p<0.05$). Bu farkın hangi eğitim seviyeleri arasında meydana geldiğini tespit etmek için çiftli karşılaştırmalar gerçekleştirilmiştir. Dört farklı eğitim seviyesi bulunduğundan dolayı altı farklı çiftli karşılaştırma yapılmıştır. Bu karşılaştırmalarda Mann Whitney U testi tercih edilmiştir. Tip-1 hatasını minimize etmek için Bonferroni düzeltmesine başvurulmuştur. Başlangıçta 0,05 olan anlamlılık seviyesi, karşılaştırma sayısı ile bölünerek 0,0083 değerine getirilmiştir ($0,05/6=0,0083$). Bonferroni düzeltmesinin ardından $p<0,0083$ anlamlılık düzeyinde değişiklik gösteren sonuçlar Tablo 13, Tablo 14, Tablo 15 ve Tablo 16’da sunulmuştur.

Tablo 13. *Babası okula gitmemiş olan ve ortaokul mezunu olan yabancı uyruklu öğrencilerin ÇHTÖ Puanlarına İlişkin Mann Whitney U testi sonuçları*

Baba Eğitim Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	U	p
Okula gitmemiş	86	70,65	6075,50		
Ortaokul	30	23,68	710,50	245,500	,000*

*Bonferroni düzeltmesi sonrasında $p<0,0083$ düzeyinde fark bulunmuştur

Babasının eğitim almadığı öğrenciler ile babasının ortaokul mezunu olduğu öğrencilerin çocuk haklarına dair tutumları arasında istatistiksel olarak belirgin bir fark saptanmıştır ($p<0,0083$). Bu farklılık, babasının ortaokul mezunu olduğu

öğrencilerin lehine çıkmıştır. Bir başka ifadeyle, babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin çocuk hakları konusundaki tutumları, eğitim almamış babalara sahip öğrencilere nazaran daha pozitiftir.

Tablo 14. *Babası okula gitmemiş olan ve lise mezunu olan yabancı uyruklu öğrencilerin ÇHTÖ Puanlarına İlişkin Mann Whitney U testi sonuçları*

Baba Eğitim Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	U	p
Okula gitmemiş	86	70,52	6064,50	256,500	,000*
Lise	30	24,05	721,50		

*Bonferroni düzeltmesi sonrasında $p < 0,0083$ düzeyinde fark bulunmuştur

Babası okula gitmemiş olan katılımcılar ile babası lise mezunu olan katılımcıların çocuk haklarına ilişkin tutum ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < 0,0083$). Bu farklılık babası lise mezunu olan katılımcılar lehinedir. Babası lise mezunu olan katılımcıların çocuk haklarına ilişkin tutumu babası okula gitmemiş olan katılımcılara göre daha olumludur.

Tablo 15. *Babası ilkokul ve ortaokul mezunu olan yabancı uyruklu öğrencilerin ÇHTÖ Puanlarına İlişkin Mann Whitney U testi sonuçları*

Baba Eğitim Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	U	p
İlkokul	45	49,34	2220,50	164,500	,000*
Ortaokul	30	20,98	629,50		

*Bonferroni düzeltmesi sonrasında $p < 0,0083$ düzeyinde fark bulunmuştur

Babası ilkokul mezunu olan öğrenciler ile babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin çocuk hakları hakkındaki tutumları arasında istatistiksel olarak belirgin bir fark tespit edilmiştir ($p < 0,0083$). Bu farklılık, babasının ortaokul mezunu olduğu öğrencilerin yararına ortaya çıkmıştır. Bir başka ifadeyle, babası ortaokul mezunu olan öğrenciler, çocuk hakları konusunda babası ilkokul mezunu olan öğrencilere kıyasla daha pozitif bir tutuma sahiptir.

Tablo 16. Babası ilkokul ve lise mezunu olan yabancı uyruklu öğrencilerin ÇHTÖ Puanlarına İlişkin Mann Whitney U testi sonuçları

Baba Eğitim Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	U	p
İlkokul	45	49,14	2211,50	173,500	,000*
Lise	30	21,28	638,50		

*Bonferroni düzeltmesi sonrasında $p < 0,0083$ düzeyinde fark bulunmuştur.

Babası ilkokul mezunu olan öğrenciler ile babası lise mezunu olan öğrencilerin çocuk hakları hakkındaki tutumları arasında istatistiksel olarak belirgin bir fark bulunmuştur ($p < 0,0083$). Bu sonuç, babasının lise mezunu olan öğrencilerin, çocuk haklarına dair daha pozitif bir tutuma sahip olduklarını göstermektedir. Babası lise mezunu olan öğrencilerin tutumu, babası ilkokul mezunu olan öğrencilere göre daha olumlu bir yön sergilemektedir.

Tablo 17. Babası okula gitmemiş olanlar ile babası ilkokul mezunu olan katılımcıların ölçek puanlarına göre Mann Whitney U testi sonucu

Baba eğitim düzeyi	Sayı	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	U	p
Okula gitmemiş	86	69,66	5990,50	1620,500	,126
İlkokul	45	59,01	2655,50		

Babası eğitim almamış olan öğrenciler ile babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin çocuk haklarına dair tutumları arasında istatistiksel olarak belirgin bir fark saptanmamıştır ($p > 0,0083$).

Tablo 18. Babası ortaokul mezunu olanlar ile babası lise mezunu olan katılımcıların ölçek puanlarına göre Mann Whitney U testi sonucu

Baba eğitim düzeyi	Sayı	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	U	p
Ortaokul	30	33,47	1004,00	361,000	,172
Lise	30	27,53	826,00		

Babası ortaokul mezunu olan öğrenciler ile babası lise mezunu olan öğrencilerin çocuk haklarına dair tutumları arasında istatistiksel olarak belirgin bir fark saptanmamıştır ($p>0,0083$).

Çocuk hakları konusunda tutum ölçeğinden alınan puanlar cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Çocuk haklarına ilişkin tutum ölçeğinden alınan puanlar anne ve baba eğitim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Anne ve baba eğitim düzeyinin yükselmesi çocuk haklarına ilişkin tutumu olumlu yönde etkilemektedir. Ortalamanın düşük olması olumlu tutumu ifade etmektedir.

SONUÇ

Bu araştırma, 4. Sınıfa devam eden yabancı uyruklu öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin tutumlarını incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaç doğrultusunda Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet okullarına devam eden yabancı uyruklu öğrencilere ulaşılmış ve Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Bu doğrultuda; yabancı uyruklu öğrencilerin çocuk haklarına karşı olan tutumlarının ne düzeyde olduğunu belirlemek ve bu tutumları cinsiyet, anne ve baba eğitim düzeyleri gibi demografik değişkenlere göre değerlendirmek bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Yabancı uyruklu öğrencilerin çocuk hakları hakkındaki tutumlarına bakıldığında, bu öğrencilerin çocuk hakları konusundaki tutumlarının düşük seviyede olduğu gözlemlenmiştir. Gezer'in (2019) yaptığı çalışmada, Türkiye'ye sığınan Suriyeli 8. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersi kapsamında öğrendiği varsayılan bazı demokrasi kavramlarına nasıl baktıkları ele alınmıştır. Bu çalışmada Suriyeli öğrencilerin doğuştan gelen haklara değinmediği, kavramları ifade ederken duygusal bir yaklaşım sergiledikleri ve açıklama getirme noktasında yetersiz kaldıklarını belirtmektedir. (İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi, 2015:6) tarafından İstanbul'un çeşitli ilçelerinde yer alan devlet okullarında ki Suriyeli öğrencilerle yapılan görüşmelerde okullara kaydolma hakları bulunduğu bilgisi düşük düzeyde olduğu görülmüştür. Yapılan çalışmada Suriyeli ailelerin, çocuklarının eğitim hakkıyla alakalı bilgilerini arttırmak amacıyla özel bir çalışma yürütülmesi gerekliliği vurgulanmıştır.

Araştırmanın ikinci alt problemi kapsamında, "Yabancı uyruklu öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin tutumları cinsiyete bağlı olarak değişiklik göstermekte midir?" sorusu üzerinde durulmuştur. Yapılan inceleme sonucunda, ilkokul 4. sınıfta eğitim gören yabancı uyruklu kız ve erkek öğrenciler arasında çocuk haklarına ilişkin tutumlarda istatistiksel olarak belirgin bir farkın olmadığı belirlenmiştir. Çocuk hakları konusunda yapılan diğer araştırmalarla karşılaştırıldığında, elde edilen sonuçların benzer bir eğilim gösterdiği görülmüştür. Örneğin; Karcı'nın (2016) bir devlet ve bir özel okulda 4. sınıf öğrencileri üzerinde gerçekleştirdiği çalışma, öğrencilerin katılım, eğitim, oyun ve sağlık haklarına dair farkındalıkları ile cinsiyet

arasında anlamlı bir fark olmadığını ortaya koymuştur. Aynı şekilde, Tur'un (2019) Suriyeli mülteci öğrenciler üzerine yaptığı çalışmada da, çocuk hakları algılarının cinsiyet değişkenine bağlı olarak anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Yetişkinlerle yapılan çalışmalarda da çocuk haklarına ilişkin görüş, algı ve tutumlarda cinsiyetin anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmüştür. Karaman Kepenekci ve Baydık (2009) zihinsel engelliler öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumlarını belirlemek için yaptığı çalışmada, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Dönmez (2015) ilkokul sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi profilleri ile çocuk haklarına yönelik tutumları arasındaki ilişkinin değerlendirildiği çalışmasında öğretmenlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarında cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşmaktadır. Tüysüz (2018) okul yöneticileri ile yaptığı çalışmada çocuk haklarına yönelik tutumlarının cinsiyete göre farklılık göstermediği sonucuna varmaktadır.

Araştırmanın üçüncü alt probleminde yabancı uyruklu öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin tutumları annelerin eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşmakta mıdır? sorusuna yanıt aranmıştır. İlkokul 4.sınıfta öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyine göre çocuk haklarına yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla yaptığımız çalışmada Çocuk haklarına ilişkin tutum ölçeği puanları anne eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Tereseviciene ve Jonyniene'nin (2001) yaptığı bir çalışmada, eğitim seviyesi yüksek olan ailelerin çocuk haklarına daha çok değer verdiği tespit edilmiştir. Aynı çalışma, eğitim düzeyi yüksek ailelerde büyüyen çocukların, ev ortamında çocuk haklarını okul ortamına göre daha aktif bir şekilde yaşadıklarını ortaya koymuştur. Gökçedağ (2001) 9.sınıf öğrencisi olan 205 kişi ile yapılan çalışmada anne eğitim durumu incelendiğinde anne öğrenim düzeyi yükseldikçe öğrencilerin demokratik tutum puan ortalamasının yükseldiği görülmüştür. Karatekin ve Kesayak'ın (2020) yürüttüğü bir çalışmada, eğitim seviyesi daha yüksek ebeveynlerin aile içerisinde çocuk haklarına daha fazla riayet ettiği tespit edilmiştir. Aydoğdu ve Dilekmen (2016) ise yaptıkları çalışmada, anne ve babaların eğitim düzeylerinin

yükseldikçe demokratik tutumlara daha meyilli olduklarını bulmuşlardır. Yaprak'ın (2007) çalışmasında benzer bir sonuca ulaşılmış ve anne-baba eğitim seviyesinin yükseldikçe demokratik değerlere olan eğilimlerinin arttığına dikkat çekilmiştir. Diğer taraftan, Gezer Şen (2011) yüksek eğitim seviyesine sahip ebeveynlerin demokratik çocuk yetiştirme anlayışını daha çok benimsediklerini; Haktanır ve arkadaşları (1999) eğitim seviyesi yükselen ebeveynlerin demokratik tutumlarda artış yaşadıklarını; Kaya (2011) üniversite mezunu annelere sahip öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarının daha olumlu olduğunu; Tatlı ve arkadaşları (2012) ise üniversite ve lise mezunu annelerin diğer annelere kıyasla çocuk yetiştirmede daha demokratik yaklaşımlar benimsediklerini belirtmişlerdir. Bu verilere dayanarak, demokratik değerlere sahip ebeveynlerin, aile içinde çocuk haklarına daha duyarlı ve saygılı oldukları sonucuna varılabilir (Karatekin ve Kesayak, 2020:331).

Araştırmanın dördüncü alt probleminde Yabancı uyruklu öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin tutumları babaların eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşmakta mıdır? sorusuna yanıt aranmıştır. İlkokul 4.sınıfta öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin babalarının eğitim düzeyine göre çocuk haklarına yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla yaptığımız çalışmada Çocuk haklarına ilişkin tutum ölçeği puanları baba eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0.05$). Anne ve baba eğitim düzeyinin yükselmesi çocuk haklarına ilişkin tutumu olumlu yönde etkilemektedir. Örneğin, babası lise mezunu olan katılımcıların çocuk haklarına ilişkin tutum puanı ortalaması babası ilköğretim mezunu olan katılımcılara göre anlamlı düzeyde daha düşüktür. Ortalamanın düşük olması olumlu tutumu ifade etmektedir.

Ay Zöğ (2008) 2007-2008 eğitim öğretim yılı İstanbul ili Beyoğlu ilçesinde yer alan ortaöğretim kurumlarında yer alan 861 öğrenci ile yaptığı çalışmada çocuk hakları alt boyutunda yer alan kişilik, korunma, sosyal, eğitim ve sağlık hakları boyutunda aritmetik ortalamalara göre yaptığı değerlendirmede en düşük aritmetik ortalama değerinin babaları hiç okula gitmemiş öğrencilerin yer aldığı ve bu grubu babası ilköğretim mezunu olan öğrencilerin yer aldığını belirtmektedir. Kaya (2011) 2010-2011 akademik yılında 492 öğrenci ile yapılan çalışmada

araştırmaya katılan öğrencilerin, çocuk haklarının alt boyutlarından biri olan korunma boyutundaki düşünceleri babalarının eğitim düzeyine göre farklılaşmakta; yaşama, gelişim, katılım, eğitim ve genel ortalama boyutundaki görüşleri babalarının eğitim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Çetinkaya (1998) İstanbul ili Beşiktaş, Kadıköy ve Kartal ilçelerinde 6,7,8 ve lise 448 öğrenciden oluşan araştırma örnekleminde çocuk haklarına önemine ve varlığına yüksek puan veren öğrencilerin anne ve babalarının eğitim düzeyi daha yüksek olan öğrencilerden oluştuğunu belirtmektedir. Karcı (2016) 2015-2016 eğitim öğretim yılında Ankara ili Çankaya ilçesinde bulunan bir devlet ve bir özel okulun 4.sınıf öğrencilerinin oluşturduğu araştırma örnekleminde öğrencilerin çocuk hakları farkındalık düzeyi anne-babalarının eğitim düzeyleri değişkenine göre incelenmiştir. Yapılan bu çalışmada çocuk haklarının alt boyutlarından olan katılım, sağlık, eğitim, grup kurma ve oyun oynama hakkı için çocukların farkındalık düzeyleri ile baba eğitim düzeyi arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

➤ Öneriler

Çalışmadan elde edilen verilerden yola çıkılarak uygulayıcılara ve diğer araştırmacılara yönelik bazı önerilerde bulunulmuştur.

- Araştırmanın çalışma grubunu Kocaeli ilinde yaşayan yabancı uyruklu öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışma daha geniş bir bölgede farklı grupları (Çeçen, Afgan gibi) içerisine alacak şekilde tekrar yapılabilir.
- Avrupa Birliği ile Milli Eğitim Bakanlığı'nın ortak yürüttüğü Promoting Inclusive Education For Kids in the Turkish Education System (PIKTES) projesi kapsamında düzenlenen "Sosyal Uyum Etkinlikleri"nde yabancı uyruklu öğrenciler için çocuk haklarına yönelik etkinlik düzenlenebilir.
- Araştırmada ebeveynlerin öğrenim düzeyi değişkeni ele alınmış olup farklı değişkenler (ebeveynlerin yaşı, ebeveynlerin çalışma durumu, hane gelir düzeyi, çocuk sayısı) üzerinden çalışmalar yapılabilir.
- Araştırmada kullanılan nicel araştırma yöntemlerinden farklı olarak nitel araştırmalar ile değişkenler ayrıntılı olarak incelenebilir.

- Hak ve demokrasiye yönelik kavramların genel olarak soyut kavramlardan oluşması sebebiyle, somut işlemler döneminde yer alan çocuklar için bu kavramları somutlaştıracak materyaller ve araçlar geliştirilmelidir.

KAYNAKÇA

1. Kitaplar

Akyüz, Emine (2018). Çocuk hukuku: Çocukların hakları ve korunması. Ankara: Pegem Akademi.

Büyüköztürk, Şener (2018). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. Ankara: Pegem Akademi.

Castles, Stephen, Miller J. Millervd (2008). Göçler çağı: Modern dünyada uluslararası göç hareketleri. İstanbul Bilgi Üniversitesi. Gav Perspektif

Çokluk, Ömay, Güçlü Şekercioğlu, Şener Büyüköztürk (2012). "Sosyal bilimler için çok değişkenli SPSS ve LISREL uygulamaları." Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık

Doek, Jaap E. (2008). "Citizen child: A struggle for recognition. Children and citizenship, London: Sage

Flowers, Nancy (2007). Compasito: manuel on human rights education for children. Council of Europe.

Gözütok, Dilek (2007). Öğretim ilke ve yöntemleri. Ankara: Ekinoks Yayıncılık

Karaman-Kepenekçi, Yasemin (2000). İnsan hakları eğitimi. Ankara: Anı Yayıncılık.

Karakaya, İsmail (2012). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Anı Yayıncılık.

Müftü, Gülgün (2011). Çocuk haklarının yaygınlaştırılması için medya sorumluluğu. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları

2. Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar

Aidara, A. (2021). Skilled Gambians Abroad: How Migration and Embeddedness Theories Can Explain Their Migration Choices. Doctoral dissertation, Universidade do Porto, Portugal

Akgül, Mehmet Şaban. (2015). İlkokul öğrenci velilerinin çocuk haklarına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. Yüksek lisans yeterlik tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat

Akdoğan, Nevin (2019). Uluslararası Göç kavramı çerçevesinde Türkiye’de göç yönetimi. Yüksek lisans yeterlik tezi. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya

Aktürk, Sosyal (2006). Avrupa Birliği sürecinde Türkiye’de çocuk hakları ve güvenliği. Yüksek lisans yeterlik tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay

Ay Zöğ, Duygu (2008). Öğrencilerin Çocuk Haklarını Algılama Düzeyleri ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişki (İstanbul İli Beyoğlu İlçesi Örneği). Yüksek lisans yeterli tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Akyüz, Emine. (1980). “Çocuk hakları bildirisi ve Türk hukuk sistemi.” Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 13(1), 339-365.

Alexandra Michailowna Drozdova, Violetta Yurevna Gulakova, Elena Anatolevna Ivanchenko, Inna Pavlovna Lesnichenko, Elena Anatolevna Tereshchenko (2016). “The Current State of the System of Mechanisms of Realisationand Protection of the Rights of the Child.”, International Journal of Environmental and Science Education, cilt (11), 10713–10728

Atajanova, Ayjahan (2022). “Uluslararası Göçün Ekonomiye Etkisi.” Yayınlanmış Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale

Aydoğdu, Fatih., Mücahit Dilekmen (2016). "Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi." Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, (11.2): 570-85

Bakır, Kemal Faruk (2023). Türk ve Mülteci/Göçmen öğrencilerin çocuk haklarına yönelik bakış açılarının incelenmesi: Karşılaştırmalı durum çalışması. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

Baysan-Kobat, İsmet. (2009). Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuk Hakları Işığında Çocuk Suçluluğu ve Nedenleri. Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

Borjas, George J. (1994), “The Economics of Immigration”, American Economic Association, Vol. 32, N.4, pp. 1667- 1717

Bozbeyoğlu, Eda (2015). “Mülteciler ve İnsan Hakları.” Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi, cilt (2,1), 60-80

Chernaya, Anna (2018) "Childrens rights concept in modern socialand humanitarian discourse." Journal of Social Studies Education Research, 9.4, 140-167.

Covell, Katherine., R. Brian Howe (1999) "The impact of children's rights education:A Canadian study." The International Journal of Children's Rights, cilt (7): 171-183.

Covell, Katherine, R. Brian Howe (2007). "A question of commitment: Children's rights in Canada." Wilfrid Laurier Univ. (11): 99-373

Çarıkçı, Seda (2019). Çocuk Hakları Eğitimi Programı'nın ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin çocuk hakları tutum ve farkındalıklarına etkisi. Doktora yeterlik tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (İstanbul)

Çetinkaya, Nurgül (1998). Öğretmenlerin ve öğrencilerin çocuk haklarına bakışının değerlendirilmesi. Yüksek lisans yeterlik tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Çiçekçi, B. (2009).Göç Terimleri Sözlüğü. Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü Yayınları

Deb, S., Mathews, B. (2012). "Children's Rights in India: Parentsand Teachers Attitudes, Knowledge and Perceptions." International Journal of Children's Rights. Cilt (20), 241–264.

Demir, Evren Karabulut., Gül Şendil (2008). "Ebeveyn tutum ölçeği (ETÖ)." Türk Psikoloji Yazıları, 11.21: 15-25

Demiriz, Serap., Ayşe Dilek Öğretir (2007). "Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 10 yaş çocuklarının anne tutumlarının incelenmesi." Kastamonu eğitim dergisi, 15.1: 105-122.

Dikmen, Aylin (1998). Çocuk haklarına dair sözleşme çerçevesinde İstanbul'da çalışan çocuklar üzerine bir değerlendirme. Doktora yeterlik tezi. Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Dirican, Rabia (2018). "Tarihi süreçte çocukluk ve çocuk hakları." Çocuk ve Gelişim Dergisi, Cilt 2, (2), 51-62.

Dönmez, Tuğba (2015). "İlkokul Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Profilleri ile Çocuk Haklarına Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki." Yüksek lisans yeterlik tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Dündar, Hakan., Erdem Hareket, (2017). "Türkiye'de çocuk hakları bağlamında yapılan lisansüstü tezlerin araştırma eğilimlerinin incelenmesi." Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6(1), 77-94.

Erbay, Ercüment (2013). “Çocukların katılım hakkı üzerine bir Türkiye değerlendirmesi.” İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 2(1), 38-54

Erdoğan, M. Murat (2017). " Kopuş" tan" Uyum" a kent mültecileri: Suriyeli mülteciler ve belediyelerin süreç yönetimi: İstanbul örneği. Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, cilt (1), 17-53

Ersoy, Arife Figen (2012). “Vatandaşlık eğitiminde ihmal edilen bir alan: Evde ve okulda çocuk haklarının eğitimi.” International Online Journal of Educational Sciences, 4(2), 359-376.

Fazlıoğlu, Zübeyde (2007). Çocuk hakları sözleşmesinde yer alan “çocuk hakları” konusunda öğretmenlerin ve yöneticilerin bilinç düzeyleri. Yüksek lisans yeterlik tezi. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Gökçedağ, Sevda (2001). Lise öğrencilerinin okul başarısı ve kaygı düzeyi üzerinde anne baba tutumlarının etkilerinin belirlenip karşılaştırılması. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir

Gömlüksiz, Müfit., Songül Kilimci, Ruken Akar Vural, Özden Demir, Çiğdem Koçoğlu-Meek, Erinç Erdal (2008). “Okul bahçeleri mercek altında: Şiddet ve çocuk hakları üzerine nitel bir çalışma.” İlköğretim Online, 7(2), 273-287.

Groeneveld, Richard A., Glen Meeden (1984). "Measurings kewnessand kurtosis." Journal of the Royal Statistical Society, (33.4): 391-399.

Güneş, Güler (2012). Çocuk hakları açısından Türkiye’de sığınmacı çocuklar: Çeçen çocuklar örneği. Yüksek lisans yeterlik tezi, Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.

Hopkins, Kenneth D., Douglas L. Weeks (1990). "Tests for normality and measures of skewness and kurtosis: Their place in research reporting." Educational and psychological measurement, (50.4): 717-729.

Karaman-Kepenekçi, Yasemin (2003). “İlköğretimde İnsan Hakları ve Sorumluluk Eğitimi.” Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, (34), 280–299.

Karaman-Kepenekçi, Yasemin (2006). “A study of university students attitudes towards children’s rights in Turkey.” The International Journal of Children’s Rights, 14 (3), 307–318.

Karaman-Kepenekçi, Yasemin., Berrin Baydık (2009). “Zihin engelliler öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumları.” Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 42 (1), 329-350

Karcı, Yasemin (2016). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin çocuk hakları konusunda farkındalık düzeylerini belirleyen faktörler. Yüksek lisans yeterlik tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Kaya, Sahibe Özlem (2011). Öğretmen adaylarının çocuk hakları ile ilgili görüşleri. Yüksek lisans yeterlik tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Afyonkarahisar.

Kesayak, Yakup.,Kadir Karatekin (2020). “Ebeveynlerin Ailede Çocuk Haklarını Uygulama Düzeylerinin İncelenmesi.” Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi, (5), 313-332

Keskin, Sevgi., Yusuf Keskin (2013). “İlköğretim 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Haklarını Bilme Düzeylerinin Araştırılması.” Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (16), 108-121.

Kurt, Güzide (2012). Yataklı sağlık kuruluşlarında çocuk ile ilgili sağlık hizmetlerinin çocuk hakları sözleşmesine uygunluğunun ve sağlık profesyonellerinin çocuk hakları konusundaki farkındalık ve tutumlarının değerlendirilmesi. Uzmanlık Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, Kırıkkale.

Matos-Moreno, A. (2021). Migration and The Left Behind: The Puerto Rican Exodus and The Health of Non-Migrant Older Adults. Doctoral dissertation. Puerto Rico

Mukami, Murıthı Mary Sabına (2013). International Child Protection: The case of the un children’s fund (UNICEF) in Syria and Kenya, 2001-2012. Yüksek lisans tezi, Nairobi Üniversitesi, Kenya.

Müftü, Gülgün (2001). “Çocukların hakları.” Milli Eğitim Dergisi, Sayı 151.

Olam Gezer, Zeliha (2019). “Suriyeli Sığınmacı Sekizinci Sınıf Öğrencilerin Demokrasiye Yönelik Bazı Temel Kavramlara İlişkin Algılarının İncelenmesi.” Yüksek lisans yeterlik tezi, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adıyaman

Özdemir, Soner Mehmet, Halis Benzer, Oktay Akbaş (2009). "Almanya'da Yaşayan 15-19 Yaş Türk Gençlerinin Eğitim Sorunlarına İlişkin Bir İnceleme Kuzey Ren Vestfalya Örneği." Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, (10.1): 23-40.

Özyürek, Arzu., Fatma Tezel Şahin (2005). “Kırsal Bölge ve Şehir Merkezinde Yaşayan 5 6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları.” Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, (3), 121-136.

Paksoy, Alaaddin F., Merve Şentöregil (2018). "Türk basınında Suriyeli sığınmacılar: İlk beş yılın analizi (2011-2015)." Selçuk İletişim, (11.1): 237-256.

Stamatovic, Jelena, Jelena Zunic Cicvaric (2019). "Child rights in primary schools–The situation and expectations." CEPS Journal, (9.1): 83-102.

Tabachnick, Barbara G., Linda S. Fidell (2007). "Experimental designs using ANOVA." Belmont, CA: Thomson/Brooks/Cole, (724).

Tatan, Mehmet (2016). Yabancı uyruklu öğrencilerin vatandaşlık algılarına sosyal bilgiler dersinin etkisi: Tokat ili örneği. Yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.

Tereseviciene, Margarita, Zivile Jonyniene (2001). "Students perceptions of their rights in Lithuania." School Psychology International, (22.2): 152-173.

Tiryakioğlu, Bilgin (1991). Çocukların korunmasına ilişkin milletlerarası sözleşmeler ve Türk hukuku. Ankara: TC, Başbakanlık, Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.

Trägårdh, Jessica (2009). "It is good! It always reminds us that they have rights and we have rights – A study about working with children's rights in a few preschools in South Africa."

Tur, Savaş (2019). İlkokulda Öğrenim Gören Suriyeli Sığınmacı Öğrencilerin Çocuk Haklarına İlişkin Algılarının İncelenmesi. Yüksek lisans yeterlik tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Tüysüzer, Şentürk Buse (2018). Okul Yöneticilerinin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi. Yüksek lisans yeterlik tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Marmara Üniversitesi, İstanbul

Uçuş, Şükran (2013). Çocuk hakları eğitimi programının hazırlanması ve değerlendirilmesi. Doktora yeterlik tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ulusavaş, Mualla., Baki Şahin, Şahin Dünder, Özkan Özçelik (2006). "Öğretmen Yetiştirme Sistemimizde Çocuk Hakları Bakımından Bir Değerlendirme (Kepirtepe Köy Enstitüsü Örneği)." Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İlke), (17): 156-176.

Umucu Alpoğuz, Dursune (2014). Algılanan ana- baba tutumlarının ilköğretim öğrencilerinin okumaya yönelik tutumlarına ve Türkçe dersi akademik başarılarına etkisi. Yüksek lisans tezi, Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.

Unal Peker, Dilşat (2013). "Web Tabanlı Çocuk Hakları Eğitimi Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri." National Education, (42): 136.

Yalçın, H., Bay, M. ve Ekmekçioğlu, E (2008). "Türkiye ve Türk Dünyasında Çocuk Hakları ile İlgili Çalışmaların Yararları." II. Uluslararası Sosyal Bilimciler Kongresi, Kırgızistan.

Yaprak, Betül (2007). İlköğretim öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumunun diskriminant analiziyle belirlenmesi ve benlik saygısı ile olan ilişkisinin değerlendirilmesi üzerine bir uygulama. Yüksek lisans tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.

Yaşar Ekici, Fatma (2014). "Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları ve Demografik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi." Turkish Studies, 9(11), 593-602.

Yaşar Çetin, Başak (2021). Okul yöneticilerinin, öğretmenlerin, öğrencilerin ve velilerin okul dışı öğrenmeye ilişkin görüşleri. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Yıldırım, Tahsin., Ünal Şimşek (2016). "Sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin coğrafya alanına yönelik öz-yeterliklerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi." Marmara Coğrafya Dergisi, (34), 43-49

Yolcuoğlu, İsmet Galip (2009). "Türkiye'de çocuk koruma sisteminin genel olarak değerlendirilmesi." Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, (18.18): 43-58.

Yurtsever, Müge (2009). Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve anne babaların çocuk haklarına yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. Doktora yeterlik tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

3. Elektronik Yayınlar

İnsan Hakları Gündemi Derneği. (2013).<http://madde14.org/images/d/de/117Soru2013aIHGD.pdf/15.07.2023>

İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi (2015). <http://cocuk.bilgi.edu.tr/wp-content/uploads/2020/02/Suriyeli-Cocuklar-Egitim-Sistemi-Politika-Notu.pdf/28.08.2023>

Göç İdaresi Başkanlığı. (2023). (<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>)/08.05.2023

Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü. 2021-2022 Eğitim-Öğretim Verileri.
https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_01/26165737_goc2022sunu.pdf

Save The Children (2006). Children's rights: A teacher's guide. Erişim adresi: http://www.savethechildren.org.uk/sites/default/files/docs/childrensrights_teachersguide_1.pdf/10.02.2023

Türk Dil Kurumu. (2023). <https://sozluk.gov.tr/10.05.2023>

Uluslararası Göç Örgütü (2019). Göç Terimler Sözlüğü (18).
[https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/goc_terimleri_sozlugu\(1\).pdf](https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/goc_terimleri_sozlugu(1).pdf)/10.05.2023

UNCHR (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği). (2017).
<https://www.unhcr.org/tr/15452-unhcrnin-hazirladigi-rapor-daha-yoksul-ulkelerin-zorla-yerlerinden-edilmis-kisilerin-coguna-ev-sahipligi-yaptigini-gosteriyor.html>/01.04.2023

Unicef (2014). Child Rights Education Toolkit: Rooting Child Rights in Early Childhood Education, Primary and Secondary Schools. Private Fundraising and Partnerships Division (PFP): Cenevre.
https://www.unicef.org/crc/files/UNICEF_CRE_Toolkit_FINAL_web_version170414.pdf.

EKLER

Ek-1: Genel Bilgi Formu

Sevgili Öğrenci;

Bu araştırmanın amacı dünyamızın ve ülkemizin geleceğini şekillendirecek olan siz değerli öğrencilerin çocuk haklarına karşı olan tutumları hakkında bilgi toplamaktır. Vereceğiniz cevaplar yalnızca bilimsel amaçlar için kullanılacaktır. Elde edilen cevaplar gizli tutulacağından tüm soruları içtenlikle yanıtlamanız beklenmektedir. Soruları yanıtlarken sizin durumunuz için en uygun olan seçeneğinin karşısındaki () içine “x” işareti koyunuz. Lütfen boş madde bırakmayınız.

Göstereceğiniz ilgi ve katılımınız için teşekkür ederim.

Halil YALÇIN

Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Temel Eğitim Anabilim dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim dalı Öğrencisi

1.Cinsiyetiniz

☐Kız

☐Erkek

2. Annenizin eğitim durumu, mezuniyeti

☐Okula Gitmedi ☐İlkokul ☐Ortaokul ☐Lise ☐Lisans ☐Lisansüstü

3. Babanızın eğitim durumu, mezuniyeti

☐Okula Gitmedi ☐İlkokul ☐Ortaokul ☐Lise ☐Lisans ☐Lisansüstü

Ek-2: Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği

Madde No	Maddeler	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum
1	18 yaşın altındaki herkesin çocuk olmaktan kaynaklanan özel haklara sahip olduğuna inanıyorum.			
2	Çocuk hakları konusunda özel bir uluslararası sözleşme hazırlanmasına gerek yoktur.			
3	Çocuk hakları devlet tarafından koruma altına alınmalıdır.			
4	Devletler, çocuklarını daha iyi yetiştirebilmeleri için ailelere yardımcı olmalıdır.			
5	Çocuğun en temel hakkının “yaşama hakkı” olduğuna inanıyorum.			
6	Annesinden, babasından ya da her ikisinden de ayrı olan çocukların anne babasını görme hakkı vardır.			
7	Devletler farklı ülkelerde yaşayan parçalanmış ailelere bir arada yaşamaları için gerekli yardımı sağlamalıdır.			
8	Çocukların düşüncelerini yazarak ya da çizerek anlatma hakları olduğunu düşünüyorum.			
9	Çocukların özel yaşamı vardır bu yüzden de özel yaşamlarının gizliliğine saygı gösterilmelidir.			
10	Devlet çocuğu her türlü kötü muameleden korumalıdır.			
11	Evsiz çocukların devlet tarafından korunması ve yetiştirilmesi gerektiğini düşünüyorum.			
12	Anne-babasıyla yaşama şansı olmayan çocukların, uygun ailelere evlatlık olarak verilme veya koruyucu aile yanına yerleştirilme hakkı vardır.			
13	Devlet engelli çocukları korumak, eğitmek ve istihdam etmek için gerekli önlemleri almalıdır.			
14	Çocukların sağlıkları ile ilgili sorumluluk sadece ailelerde olmalıdır, devletler çocukların sağlık sorunlarına karışmamalıdır.			
15	Sadece yetişkinlerin sosyal güvenlik hakkı olmalıdır; çocuklara sosyal güvenlik hakkı tanımaya gerek yoktur.			
16	Devletlerin ailelere çocuklarına daha iyi yaşam standartları sağlamaları konusunda yardım etmeleri gerektiğine inanıyorum.			
17	Oyun oynamanın ve farklı etkinliklere katılmanın çocukların hakkı olduğunu düşünüyorum.			
18	Çocukların madde kullanımına karşı korunmaları gerektiğine inanıyorum.			
19	Çocukların istismar ve ihmalin tüm türlerine karşı korunması gerekir.			
20	Çocukların savaşıardan korunmaları gerektiğine inanıyorum.			
21	Devletler istismara ve ihmale uğramış çocukların tedavi ve terapileri için her türlü önlemi almak zorundadır.			
22	Suç işlemiş çocuklara, sağlıklı ve sosyal yurttaşlar olabilmeleri için yardım edilmesi gerektiğine inanıyorum.			

Ek-3: Etik Kurul İzni

Çıktı Tarih ve Sayısı: 16.02.2023-E-368000

**T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ**
Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu

Sayı : E-10017888-100-369000
Konu : Halil YALÇIN'ın Etik kurul izin talebi hk.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 13.01.2023 tarihli, 352004 sayılı ve "Etik kurul izin talebi hk." konulu yazı

Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'nun 14/02/2023 tarih ve 2023/01 no lu toplantısında alınan 17 sıra sayılı kararı aşağıda sunulmuştur.

Bilgilerinize arz ederim.

Karar No 17: Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'nün 13.01.2023 tarih ve 352004 sayılı yazısı görüldü. Sınıf Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı öğrencisi Halil YALÇIN'ın, Dr. Öğr. Üyesi Esra ÜNLÜER'in danışmanlığında yürüttüğü "İlkokul 4. Sınıfta Öğrenim Gören Yabancı Uyumlu Öğrencilerin Çocuk Haklarına İlişkin Tutumlarının İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tez çalışması kapsamında yapacağı anket uygulamasında, bilimsel araştırma ve yayın etiği açısından bir sakınca olmadığına oy birliği ile karar verildi

Prof.Dr. İbrahim ŞİRİN
Kurul Başkanı

Mevcut Elektronik İmzalar
İBRAHİM ŞİRİN (Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu - Kurul Başkanı) 16.02.2023 12:13
Belge Doğrulama Kodu: HSH4ETTTT3D Belge Doğrulama Adresi: <https://tckiya.gov.tr/kocaeli-universitesi-etik-kurulu>
Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu Kocaeli Üniversitesi Umuttepe Yerleşkesi İlgi alanı: Fahi ÜNALDI DOĞRU
41258, Kocaeli
Tel: +90 (262) 505 10 01 Faks: +90 (262) 505 10 35 Raportör
E-Posta: etikutur@kocaeli.edu.tr Elektronik Ad: <http://www.kocaeli.edu.tr> Telefon No: 303 10 49
Kayı Adresi: kocaeliuniversitesi@tck.gov.tr

© 2023 TÜRKİYE CUMHURİYETİ. Tüm Hakları Saklıdır. Bu belge, gnci@tck.gov.tr adresinden 2023.02.16 tarihinde çıktı.

Ek-4: Valilik Araştırma İzni

T.C.
KOCAELİ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-99332089-605.01-73161630
Konu :Araştırma İzni
(Halil YALÇIN)

27/03/2023

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Kocaeli Üniversitesinin 06/03/2023 tarih ve E-21447663-300-378805 sayılı yazısı.

Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Saıf Öğretmenliği Yüksek Lisans öğrencisi Halil YALÇIN' ın "İlkokul 4. Sınıfta Öğretim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Çocuk Haklarına İlişkin Tutumlarının İncelenmesi" konulu çalışmasını İlimiz ilkokullarında uygulama talebi, Üniversitenin ilgi yazıları ile bildirilmektedir.

Adı geçen söz konusu çalışmasına esas olmak üzere, ekte sunulan çalışmayı İlimiz ilkokullarında uygulama talebi komisyonumuzca uygun görülmüş olup, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Millî Eğitim Temel Kanunu ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak, 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa ve yürürlükteki diğer tüm düzenlemelerde belirtilen hüküm, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek şekilde, denetimleri ilgili okul, ilçe millî eğitim müdürlükleri tarafından gerçekleştirilmek üzere, gönüllülük esasına göre, anket çalışmasının İlçe Millî Eğitim Müdürlükleri ve Okul Müdürlüklerinin denetimi, gözetimi ve sorumluluğunda yapması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Ömer AKMANŞEN
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
Salih BİÇAK
Vali a.
Vali Yardımcısı

Adresi : Karlılık Mahallesi İsmaili Caddesi No:32
41040 İzmit/ KOCAELİ
Telefon No : 0(262)322 12 69
E-Posta : stratejigelistirne4@izmit.gov.tr
Kayıt Adresi : mehi@izmit.gov.tr

Bu belge güvenli elektronik imza ile onaylanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/izmit-edys>

Belgi için: Emel SAĞLAM YAYUZ

Unvan : Şef

İmza Adresi : Faks:

Bu belge güvenli elektronik imza ile onaylanmıştır. <https://www.turkiye.gov.tr/izmit-edys> bbb5-6c54-381e-9a69-bd10 koda ile teyit edilebilir.

Ek-5: İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzni

T.C.
KOCAELİ VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-99332089-605.01-73253131
Konu : Araştırma İzni
(Halil YALÇIN)

28.03.2023

DAĞITIM YERLERİNE

Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sınıf Öğretmenliği Yüksek Lisans öğrencisi Halil YALÇIN'ın "*İlkokul 4. Sınıfta Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Çocuk Haklarına İlişkin Tutumlarının İncelenmesi*" konulu çalışmasını ilimiz ilkokullarında uygulama talebi, komisyonumuzca uygun görülmüş olup, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Millî Eğitim Temel Kanunu ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak, 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa ve yürürlükteki diğer tüm düzenlemelerde belirtilen hüküm, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek şekilde, denetimleri ilgili okul, ilçe millî eğitim müdürlükleri tarafından gerçekleştirilmek üzere, gönüllülük esasına göre, anket çalışmasının İlçe Millî Eğitim Müdürlükleri ve Okul Müdürlüklerinin denetimi, gözetimi ve sorumluluğunda yapmasının uygun görüldüğüne ilişkin, 27/03/2023 tarih ve E-99332089-605.01-73161630 sayılı Valilik Onayı ekte gönderilmiştir.

Gereğini rica ederim.

Mustafa DOĞAN
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

Ek: Valilik Onayı ve Ekleri (3 Sayfa)

Dağıtım:
12 İlçe Millî Eğitim Müdürlüğüne

Adres : Kurultak Mahallesi Kurultak Caddesi No:12
41040 İzmit/KOCAELİ
Telefon No : 0(362)322 12 00
E-Posta : istanbul@meb.gov.tr
Kapı Adresi : istanbul@meb.gov.tr

Bu belge güvenli elektronik imza ile onaylanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ibey>
İlçe Müdürü : İbrahim TURAN
Uzman : Veri Bilimlari ve Kontrol İşletmeni
İmza Adresi : www.kocaelimem.gov.tr Faks : _____

Bu belge güvenli elektronik imza ile onaylanmıştır. <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ibey> adresinden 9E7D-2a35-382F-88c8-Bc1c kodu ile teyit edilebilir.

Ek-5: Ölçek Kullanım İzni

Yasemin Karaman Kepenekci

Kime: Siz

2.01.2023 Pzt 11:00

Makale.Yasemin & Berrin.pdf
386 KB

CH-Ölcek-Türkçe.doc
55 KB

CR_14-3_05_Kepenekci.pdf
75 KB

3 ek (517 KB) Tümünü OneDrive'a kaydet Tümünü indir

Merhaba Halil Yalçın,
Belirttiğiniz çalışmanızda geliştirmiş olduğum "Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği"ni kullanabilirsiniz.
Ekte ilgili belgeleri gönderiyorum.
Kolaylıklar dilerim.
Prof. Dr. Yasemin Kepenekci

HALİL YALÇIN _____ >, 2 Oca 2023 Pzt, 20:15 tarihinde şunu yazdı:

Hocam İyi Akşamlar. Ben Kocaeli ili Gölcük ilçesinde sınıf öğretmeni olarak görev yapmaktayım ismim Halil YALÇIN. Kocaeli Üniversitesi'nde Sosyal Bilimler Enstitüsü Sınıf Öğretmenliği alanında Yüksek Lisans (Tezli) yapmaktayım. "İlkokul 4.sınıfta öğrenim gören Yabancı uyruklu öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin tutumlarının incelenmesi" adlı tez çalışmamda Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeğini atf kurallarına bağlı kalarak izninizle kullanmak istiyorum. Saygılarımla..

--

Prof. Dr. Yasemin KARAMAN KEPENEKCI
Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Fakültesi

Windows'u Etkinleştirmeyi
Windows'u etkinleştir

ÖZ GEÇMİŞ

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği bölümünden mezun oldu. Van ili Özalp ilçesinde Öğretmen olarak göreve başladı. 1 yıl öğretmen olarak görev yaptıktan sonra aynı okula Okul Müdürü olarak atandı. Kocaeli iline tayiniyle beraber Gölcük ilçesine Müdür olarak atandı. Halen Kocaeli İl Milli Eğitim Müdürlüğü Türk Eğitim Sisteminde Çocuklar İçin Kapsayıcı Eğitimin Desteklenmesi Projesi (PIKTES) kapsamında İl Koordinasyon Ekibinde görev yapmakta olan Halil YALÇIN evlidir.

